

Menthe Rijk en Marcel Lubbers

Hebben recente Bulgarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten hun draai gevonden in Nederland?

nidi

nederlands
interdisciplinair
demografisch
instituut

Hebben recente Bulgarse, Poolse, Spaanse en
Turkse migranten hun draai gevonden in Nederland?

Menthe Rijk en Marcel Lubbers¹

Working Paper no.: 2020/03

¹ Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut-KNAW / Universiteit Groningen,
Den Haag, Nederland

Corresponderende auteur: Marcel Lubbers, e-mail: m.lubbers@uu.nl

De auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor de inhoud van de Working Paper.

Oktober 2020

Inhoud

Samenvatting.....	1
Nieuwe migranten in Nederland.....	4
Hoofdstuk 1 – Recent gemigreerde Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten in Nederland.....	5
Migratiestromen uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije naar Nederland	5
Kenmerken van recent gemigreerde migranten (2013-2018).....	6
Huidig onderzoek	7
Dataverzameling.....	7
Kenmerken van migranten in het onderzoek.....	8
Hoofdstuk 2 – Integratie van Bulgaarse, Spaanse, Poolse en Turkse migranten	10
Economische integratie	10
Integratie op het gebied van taal.....	12
Integratie op sociaal gebied.....	14
Terugkeer intenties	16
Hoofdstuk 3 – Acculturatiestress	18
Thuis in Nederland	18
Identificatie en acculturatiehoudingen	20
Ervaren gastvrijheid	22
Ervaren discriminatie	22
Moeilijk om als Nederlander beschouwd te worden door Nederlanders.....	28
Perceptie over afstand tussen Nederlandse cultuur en dat van het land van herkomst.....	28
Hoofdstuk 4. – Positieve en negatieve kanten van het leven in Nederland.....	30
Hoofdstuk 5. – Conclusie	33
Referenties.....	35

Samenvatting

Hebben migranten uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije die in 2012/2013 naar Nederland kwamen hun draai gevonden in het afgelopen decennium? Hoewel veel bekend is over perikelen rondom arbeidsmarktintegratie, geeft dit rapport inzicht in hoe migranten veranderd zijn in hun beleving van hun leven in Nederland in de eerste jaren na hun migratie. Daarbij staan veranderingen centraal welke niet via registergegevens verkregen kunnen worden, zoals veranderingen in taalvaardigheid, sociale contacten, terugkeerintenties en welbevinden in Nederland.

Dit rapport is gebaseerd op een onderzoek onder migranten die in 2012/2013 naar Nederland kwamen en die vier keer een enquête hebben ingevuld over hun leefsituatie en welbevinden in de periode 2013-2018. Het is uniek dat immigranten over zo'n lange periode gevolgd worden in een onderzoek, zoals gedaan in dit *Nieuwe Migrant Survey Nederland* (NIS2NL-dataverzameling).

Eén van de vier thema's waar het NIDI (Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut) zich op richt is migratie en immigranten. Het NIDI doet onderzoek naar de redenen van migratie en op welke wijze de levens van migranten zich ontwikkelen over de levensloop. Onderzoekers van de NIS2NL-dataverzameling hebben op het NIDI de data geanalyseerd en dit rapport geschreven.

Tevredenheid, maar ook kritisch

Uit dit rapport komt naar voren dat in de eerste jaren na migratie naar Nederland, migranten in het algemeen tevreden zijn met hun leven in Nederland. Zij beoordelen veelal hun situatie in Nederland als rooskleuriger dan zoals die was in het land van herkomst. Veel migranten noemen dat ze een betere arbeidsmarktpositie hebben dan in het land van herkomst en vaak benoemen ze dat het inkomen beter is. Ook zijn veel migranten positief over de mate waarin de Nederlandse samenleving is georganiseerd. Het stereotiepe beeld van Nederland als tolerant land, wordt door veel migranten nog altijd als een positief punt van Nederland genoemd. De positieve evaluatie van het leven in Nederland wordt door de jaren heen licht getemperd. Dat wordt wel de migratie-wittebroodsperiode genoemd; de hoge verwachtingen die men heeft over het nieuwe herkomstland worden lang niet allemaal waargemaakt. Het is dan ook van belang om te bezien waar de migranten zich kritisch over uitlaten.

Onlosmakelijk verbonden aan migratie is de uitdrukking die de recente migranten blijven geven, ook na vijf jaar, aan gevoelens van heimwee naar familie, vrienden en het land van herkomst. Veel migranten benoemen ook de eenzaamheid en de moeite die het hen kost om in contact te komen met Nederlanders. Dat komt volgens hen niet louter doordat zij het lastig vinden om de Nederlandse taal te leren, het komt ook doordat Nederlanders migranten wat op afstand houden en nogal voorzichtig zijn om met hen in contact te komen. Daarnaast ervaren vooral Bulgaarse en Poolse migranten discriminatie van hun herkomstgroep in Nederland. Dat geldt voor bijna één op de drie migranten uit Bulgarije en Polen. Onder Spanjaarden geldt dit voor slechts één op de twintig, maar dat betekent dat nog altijd 5% van de Spaanse migranten groepsdiscriminatie ervaart. Met de komst van 5000 Spanjaarden per jaar, zijn dat elk jaar weer 250 nieuwe Spaanse migranten die dit ervaren.

Vaker een baan na migratie dan in het land van herkomst, maar niet altijd

In registerdata wordt meestal niet opgenomen of migranten in het land van herkomst werkzaam waren. De gebruikte gegevens hier laten zien dat migranten die voor economische

motieven komen inderdaad vaker een baan na migratie hebben dan zij hadden in het land van herkomst voor zij daarvandaan emigreerden. Maar vanzelfsprekend is dit niet; zo geven de Bulgaren juist aan vaker werkloos te zijn in Nederland dan zij waren in Bulgarije – wellicht omdat zij in Nederland vaker in informele banen werkzaam zijn en dit niet (durven te) onthullen. Turkse migranten, die veelal voor huwelijksredenen naar Nederland komen, hebben ook minder vaak een baan na migratie dan zij hadden in Turkije.

Grote verbeteringen in Nederlandse taalvaardigheid door de jaren heen

Voor alle groepen gaat de taalvaardigheid flink vooruit naarmate ze langer in Nederland verblijven. Verder heeft een aanzienlijk deel van alle migranten kort na migratie al Nederlandse taallessen gevolgd (met uitzondering van de Polen) en dit percentage stijgt voor alle groepen door de jaren heen.

Minder contact met zowel de eigen etnische groep als met Nederlanders

Alle migrantengroepen geven aan dat de hoeveelheid frequent contact met de eigen etnische groep evenals het contact met Nederlanders afneemt door de jaren heen. Daarnaast daalt ook het belang dat men hecht aan contact met Nederlanders. Het belang van contact met de eigen etnische groep blijft voor alle groepen relatief stabiel, maar stijgt voor de Spaanse immigranten.

Intentie om in Nederland te blijven hoog en stabiel, lichte stijging in terugkeerintenties

Migrantengroepen die na gemiddeld vijf jaar nog in Nederland zijn, verwachten vooral in Nederland te blijven in de toekomst. Dat was al zo aan het begin van hun verblijf in Nederland en deze verblijfsintentie is stabiel door de jaren heen. Verder wordt pendelen tussen het land van herkomst en Nederland als een populaire optie gezien door Spaanse en Turkse migranten. Terugkeerintenties zijn relatief laag, maar nemen wel licht toe door de jaren heen.

Sterk gevoel van thuis zijn in Nederland, maar verbondenheid met land van herkomst blijft hoger dan verbondenheid met Nederland

Zowel kort na migratie als enkele jaren erna rapporteren de meeste migranten dat ze zich (sterk) thuis voelen in Nederland en dat ze (heel) tevreden zijn met hun leven in Nederland. Maar deze beleving wordt wel beduidend minder gedeeld door de Turkse migranten. Het merendeel van alle migrantengroepen geeft aan zich sterker verbonden te voelen met het land van herkomst dan met Nederland zowel kort na migratie als meer dan vijf jaar later. Een kleine meerderheid van elke migrantengroep meent dat hun etnische groep in Nederland hun cultuur zou moeten behouden.

Nederland vaak als gastvrij ervaren, ondanks discriminatie ervaringen en percepties van onverenigbaarheid van de eigen cultuur met de Nederlandse cultuur

Een substantieel deel van alle migrantengroepen geeft aan Nederland als gastvrij te ervaren. Deze ervaring wordt het minst gedeeld door de Turkse migranten en is voor alle groepen stabiel. Desalniettemin ervaren vooral de Bulgaarse en Poolse migranten in behoorlijk sterke mate groepsdiscriminatie (zo'n één op de drie), waar dit onder Spanjaarden nauwelijks voorkomt (één op de twintig). Daarnaast hebben nieuwe migranten uiteraard ervaringen op de arbeidsmarkt, woningmarkt en instanties om hun leven te organiseren in Nederland. Afwijzingen of negatieve ervaringen worden direct na migratie vaker aan etniciteit en nationaliteit verbonden dan na langer verblijf in Nederland. Verder rapporteert iedere groep in enige mate dat hun cultuur niet verenigbaar is met de Nederlandse. Dit gevoel wordt met name ervaren onder Turkse migranten, maar is voor iedere groep stabiel.

De vier belangrijkste aandachtspunten in dit rapport blijken:

- Opnieuw de precare arbeidsmarktsituatie van de Bulgaren, die veelal werken in sectoren met veel informeel werk;
- De bejegening van vooral Polen en Bulgaren in Nederland; zij ervaren in sterke mate discriminatie vanwege hun nationaliteit, maar zelfs onder Spanjaarden stelt 1 op de 20 dat ze sterk gediscrimineerd worden;
- Turkse migranten die veelal als huwelijksmigranten komen vinden minder snel hun draai in Nederland; het duurt relatief lang voor zij een baan hebben en hebben wat meer moeite met zich thuis te voelen in Nederland;
- Migranten vinden het lastig om te integreren. Een meer open en uitnodigende Nederlandse bevolking, die contacten aangaat met migranten, kan daarbij behulpzaam zijn.

Nieuwe migranten in Nederland

Naar verwachting neemt de migratie een duik vanwege de wereldwijde coronacrisis. Zeker is dit allerm minst, want niet alleen zal de immigratie afnemen, maar ook de emigratie, waardoor het migratiesaldo wel eens op peil kan blijven. De verwachting van het CBS en recentelijk van het NIDI over de omvang van de bevolking op de langere termijn, is dat de groei van de Nederlandse bevolking vooral uit immigratie zal voortkomen.¹ Van de beroepsbevolking zal een steeds groter deel van de bevolking een migratieachtergrond hebben. Hoewel vluchtelingen de afgelopen jaren in de (beleids)aandacht hebben gestaan, maken de cijfers van het afgelopen decennium duidelijk dat de grootste groep migranten in Nederland afkomstig is uit landen waarvandaan voornamelijk arbeidsmigrant en komen. Vooralsnog zijn het vooral migranten afkomstig uit (oost-)Europa, maar dit zal de komende decennia uitbreiden naar arbeidsmigrant en uit landen buiten Europa. Het aandeel van migranten uit de klassieke migratielanden (Marokko, Turkije, Suriname, de voormalige Nederlandse Antillen en Indonesië) zal afnemen.

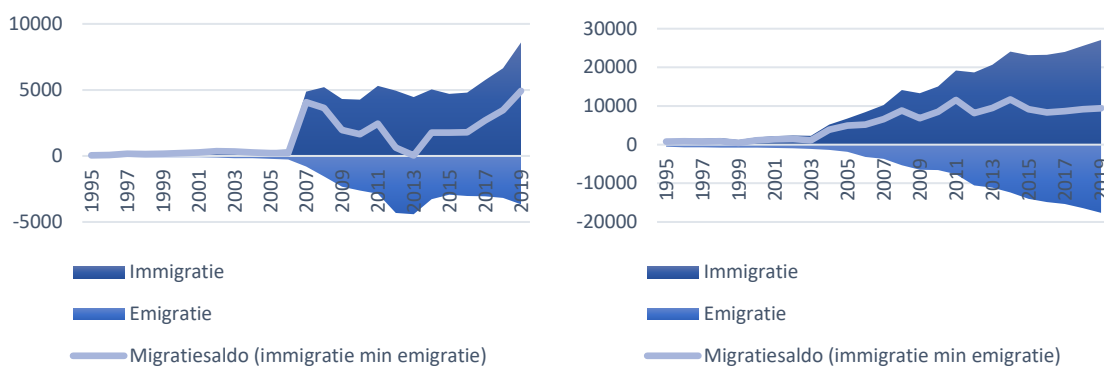
Hoewel immigratie dus een dynamisch fenomeen is, met afname en toename van immigratie uit bepaalde herkomstlanden en een sterke mate van retourmigratie binnen vijf jaren (vooral onder studie- en arbeidsmigrant en), blijft ook voor de toekomst de vraag van belang in hoeverre nieuwe migranten hun draai zullen gaan en blijven vinden in de Nederlandse samenleving. Over integratie van migranten is al veel bekend. Veel informatie over veranderingen in huishoudsamenstelling en arbeidsmarktparticipatie in de eerste jaren na migratie zijn te verkrijgen uit de gemeentelijke registraties en CBS-statistieken. Maar ook op andere terreinen is het relevant te weten hoe migranten zich verhouden tot de Nederlandse samenleving. In dit rapport presenteren we bevindingen van een panelonderzoek onder migranten uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije, die zich inschreven in de Nederlandse basisregistratie personen (brp) in 2012 of 2013 en die in 2018 nog in Nederland woonden. Zij hebben vier keer een vragenlijst ingevuld, waardoor ook op de minder harde kenmerken die niet in de registraties zijn opgenomen inzicht wordt gegeven in de ontwikkelingen in de eerste jaren na migratie naar Nederland. In dit rapport geven we inzicht in hoe immigranten uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije hun draai hebben gevonden in het afgelopen decennium in Nederland. We gaan daarbij kort in op veranderingen in structurele kenmerken waar enerzijds via andere bronnen meer nauwkeurige informatie is te verkrijgen en al meer onderzoek naar is gedaan en staan uitvoeriger stil bij veranderingen in taalontwikkelingen, sociale contacten, terugkeerintenties en welbevinden in Nederland.

¹ NIDI & CBS (2020)

Hoofdstuk 1 – Recent gemigreerde Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten in Nederland

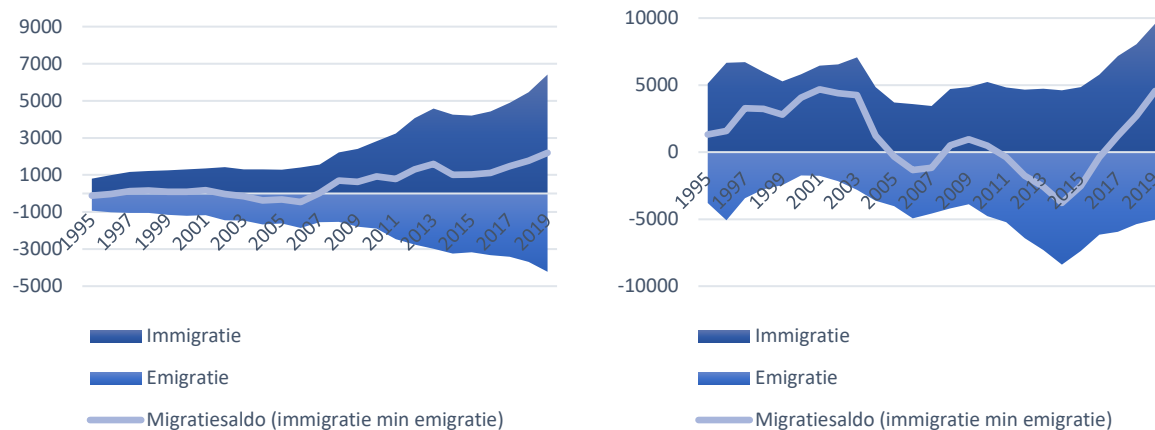
Migratiestromen uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije naar Nederland

Sinds de toetreding van Polen (in 2004) en Bulgarije (in 2007) tot de Europese Unie is de migratiestroom tussen deze landen en Nederland flink gegroeid.^{2,3} Migratie vanuit Spanje en Turkije naar Nederland is een minder recent fenomeen. In de jaren '60 en '70 kwamen velen naar Nederland als gastarbeiders.^{4,5} De recente toename in Spaanse migranten is vooral te wijten aan de economische crisis van 2008 en de hoge werkloosheid die hieruit voortvloeide.^{6,7} De Turkse immigratie daarentegen bestaat de laatste decennia voornamelijk uit gezinsvorming (huwelijk) of gezinshereniging. De lichte stijging in het migratiesaldo in de meest recente jaren is deels toe te schrijven aan de politieke situatie in Turkije.

Links: Fig. 1.1 Totaal aantal Bulgaarse immigranten en emigranten per jaar en het bijbehorende migratiesaldo.

Rechts: Fig. 1.2 Totaal aantal Poolse immigranten en emigranten per jaar en het bijbehorende migratiesaldo.

Links: Fig. 1.3 Totaal aantal Spaanse immigranten en emigranten per jaar en het bijbehorende migratiesaldo.

Rechts: Fig. 1.4 Totaal aantal Turkse immigranten en emigranten per jaar en het bijbehorende migratiesaldo.

² Snel et al., 2015

³ Van Ostaijen et al., 2015

⁴ Hoogteijling, 2002

⁵ Schmeets, 2019

⁶ Razenberg et al., 2015

⁷ Gijsberts et al., 2016

Niet alleen de immigratie van deze herkomstgroepen neemt toe, ook het aantal Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten dat Nederland verlaat en naar hun land van herkomst of een andere bestemming reist, is gegroeid de laatste 10 jaar. Voor alle herkomstgroepen geldt in 2019 een positief migratiesaldo, waar dat voor de Turkse migratie een tijdlang ook negatief is geweest. De totale omvang van de bevolkingsgroepen verschilt sterk: in 2019 staan er circa 40.000 Bulgaren, 200.000 Polen, 50.000 Spanjaarden, en 417.000 Turken ingeschreven in de Nederlandse bevolkingsregisters.^{8,9}

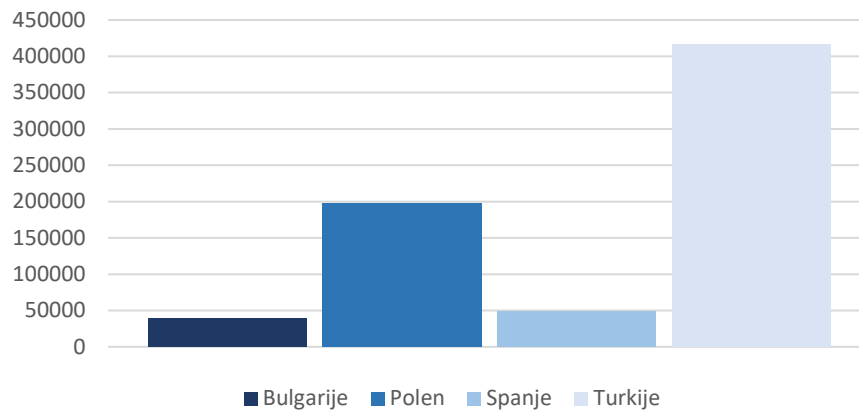

Fig. 1.5 Totale hoeveelheid migranten in Nederland eind 2019 naar herkomstland.

Kenmerken van recent gemigreerde migranten (2013-2018)

Het CBS publiceert over kenmerken van recente migranten (zij die zich inschreven als inwoner van Nederland tussen 2013 en 2018). Er komen meer Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse mannen naar Nederland dan vrouwen. Voor de Poolse migranten geldt dit het sterkst, voor de Spaanse migranten het minst sterk. Bovendien is in meer recente jaren de verdeling tussen mannen en vrouwen schever dan in 2013, toen het onderzoek waar we ons hier op richten startte. De recente migranten uit Spanje zijn het jongst: 73% was jonger dan 30. Bij de Bulgaarse, Poolse, en Turkse migranten ligt dit percentage lager (57%, 58% en 44% respectievelijk). In vergelijking met Bulgaarse (7%), Poolse (13%) en Spaanse (6%) immigranten, zijn recente migranten uit Turkije vaker getrouwd (32%).¹⁰

⁸ CBS, 2020

⁹ Het actuele aantal immigranten uit deze landen dat in Nederland verblijft kan afwijken. Hoewel migranten verplicht zijn om zich in te schrijven indien ze langer dan vier maanden blijven, gebeurt dit niet altijd. Verschillende factoren, zoals het moeten betalen van gemeentelijke belastingen en/of het hebben van een illegale woning, kan migranten ervan weerhouden om zich te laten inschrijven (Gijsberts et al., 2016).

¹⁰ CBS, 2019

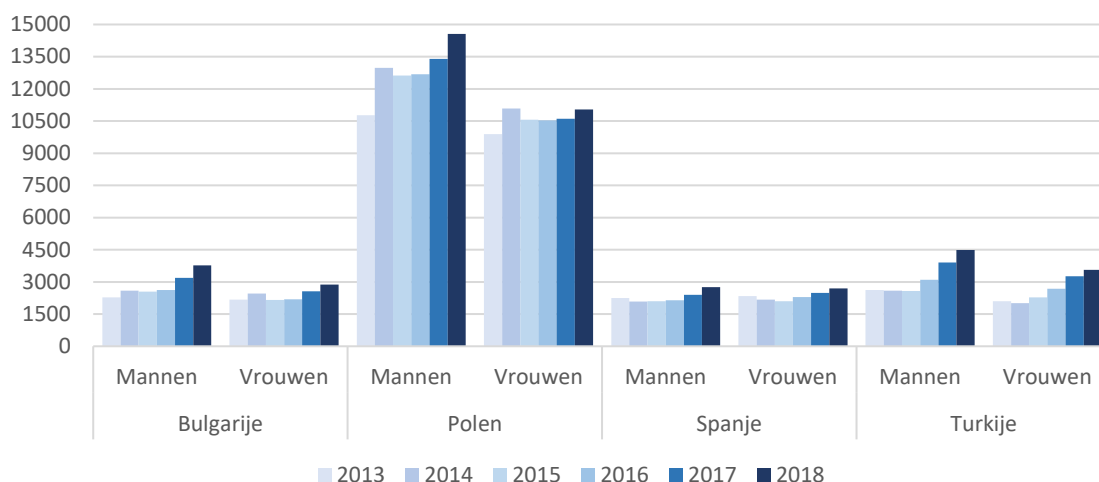

Fig. 1.6 Aantal recente (2013-2018) migranten uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije naar geslacht.

Huidig onderzoek

Dataverzameling

De resultaten die in deze publicatie worden gepresenteerd zijn gebaseerd op een onderzoek waarin een groot aantal migranten uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije een vragenlijst over hun leefsituatie in Nederland heeft ingevuld. Dit is gedaan op vier momenten: kort na hun inschrijving in Nederland (maximaal anderhalf jaar na inschrijving in de Basisregistratie Personen (brp)) en vervolgens met tussenpozen van ongeveer anderhalf jaar.

Immigranten van achttien jaar en ouder die vanaf half 2012 tot en met eind 2013 in Nederland zijn gaan wonen en zich in het bevolkingsregister hebben ingeschreven zijn tussen november 2013 en maart 2014 benaderd om mee te werken aan een enquête. Uitgesloten zijn dus migranten die zich niet in het Nederlandse bevolkingsregister hebben inschreven. De respondenten zijn migranten die in de herkomstlanden geboren zijn. Immigranten die binnen de steekproef vielen, kregen een brief en een vragenlijst in de taal van het land van herkomst, die ze kosteloos konden retourneren. Ze konden er ook voor kiezen een internetvragenlijst in te vullen. In de eerste benadering werkten 4.808 migranten mee. Alle deelnemers die aangaven dat ze daarna opnieuw wilden meedoen en nog in Nederland woonden, zijn vervolgens in voorjaar 2015, najaar 2016 en voorjaar 2018 nogmaals benaderd. Aan de laatste benadering hebben nog 996 migranten deelgenomen.

Deze dataverzameling – het *New Immigrant Survey Netherlands (NIS2NL)* – is uitgevoerd door de Radboud Universiteit, de Universiteit Utrecht, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).¹¹ De paneldata konden worden verzameld dankzij een subsidie van NWO (NWO Middelgroot subsidie). Het CBS heeft de steekproeven voor dit onderzoek getrokken. Onderzoekers van de NIS2NL-dataverzameling hebben op het NIDI de data geanalyseerd en dit rapport geschreven. Eén van de vier thema's waar het NIDI (Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut) zich op richt is migratie en immigranten. Het NIDI doet onderzoek naar de redenen van migratie en op welke wijze de levens van migranten zich ontwikkelen over de levensloop.

¹¹ Lubbers, Gijsberts, Fleischmann, & Maliepaard, 2018

Panel uitval

In dit onderzoek volgen we immigranten over de tijd die in Nederland zijn gebleven. Immigranten vormen een dynamische populatie. Het CBS berekende dat 50% van de migranten Nederland binnen 7 jaar weer verlaat. Emigratie uit Nederland vormt dan ook een belangrijk onderdeel van de paneluitval. Daarnaast is er uitval in het onderzoek over de tijd omdat men na de eerste keer deel te hebben genomen niet meer meewerkt aan het onderzoek. Een vergelijking van alle migranten die deel hebben genomen aan de eerste benadering van het onderzoek in 2013 en de migranten die aan alle vier benaderingen van het onderzoek hebben deelgenomen tussen 2013 en 2018 laat zien dat studiemigranten vaker kort verblijven, wat samenvalt met de jongste migrantengroep. Migrant die een kortere verblijfsintentie hebben bij de start keren daadwerkelijk sneller terug. Opvallend genoeg doen migranten die in de eerste periode werkloos waren net zo vaak mee aan de vier benaderingen van het onderzoek als migranten die aan het begin wel werk hadden. Migrant die aan het begin van het onderzoek een partner hadden in het huishouden of kinderen in het huishouden in Nederland en hoger opgeleid zijn in het land van herkomst, hebben vaker deelgenomen aan de vier benaderingen van het onderzoek. De migranten die alle vier de keren hebben deelgenomen waren overigens niet vaker tevreden over Nederland en ervoeren ook niet minder discriminatie dan de migranten die alleen de eerste keer deelnamen.

Kenmerken van migranten in het onderzoek

In de eerste benadering, in 2013/2014, namen 4.808 immigranten deel aan het onderzoek. Hiervan is iets minder dan de helft man (46%), waarmee mannen ondervertegenwoordigd zijn in het onderzoek. Dit is het geval onder elke migrantengroep behalve onder de Turkse migranten – hier zijn mannen in de meerderheid (54%). Het gros van de migranten uit

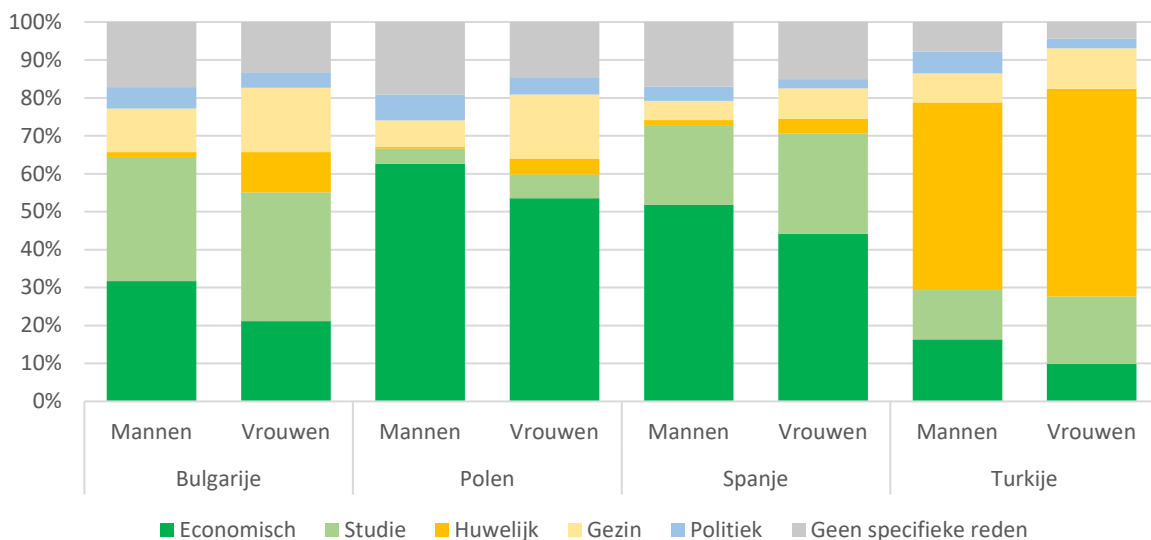

Fig. 1.7 Migratie motieven van Bulgaarse ($N = 784$), Poolse ($N = 1757$), Spaanse ($N = 1325$) en Turkse ($N = 911$) mannelijke en vrouwelijke immigranten.

Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije is jong. De gemiddelde leeftijd van de Bulgaarse en Spaanse immigranten is 30 jaar. De gemiddelde leeftijd van de Poolse en Turkse migranten is 31 jaar.

Op basis van onze gegevens vinden we dat hoewel een flink deel van de Bulgaarse migranten voor economische redenen migreert, de meesten van hen voor hun studie naar Nederland verhuizen. Het merendeel van de Poolse en Spaanse migranten migreert naar Nederland vanwege economische redenen. Dit geldt voor zowel mannelijke als vrouwelijke migranten. Daarnaast zijn er ook veel Spaanse migranten die voor hun studie naar Nederland migreren – met name onder de vrouwelijke Spaanse migranten. Een relatief groot deel van de Poolse vrouwelijke migranten geeft ook aan dat gezinsredenen (bijv., gezinshereniging) een belangrijke motivatie is voor migratie naar Nederland, terwijl veel mannelijke Poolse migranten geen specifieke reden voor migratie rapporteren. Ook een deel van de Turkse migranten komt voor economische redenen naar Nederland, maar, zoals verwacht, migreren de meeste Turken vooral voor huwelijksredenen.

Het merendeel van de Turkse respondenten (68%) is getrouwd. Onder de andere migrantengroepen is de meerderheid niet getrouwd of alleenstaand. De meerderheid van de migranten kende iemand uit Nederland voordat ze erheen verhuisden. Ondanks dat veel van de niet-Turkse migranten niet getrouwd zijn, heeft de meerderheid wel een partner (tussen de 40% tot 60% onder de studiemigrant en tussen de 70% en 80% onder economische migranten).

Hoofdstuk 2 – Integratie van Bulgaarse, Spaanse, Poolse en Turkse migranten

Economische integratie

Eerder onderzoek naar de integratie van de migrantengroepen die in deze studie centraal staan, richt zich voornamelijk op de sociaaleconomische integratie van arbeidsmigranten. Zo is gevonden dat zowel Bulgaarse als Poolse recente migranten vaak een betere arbeidsmarktpositie hebben een aantal jaar na migratie dan direct na migratie, al blijft het aandeel van Bulgaarse migranten dat geen betaalde baan heeft aanzienlijk.¹² Ook weten Bulgaarse en Poolse migranten hun vaak lage beroepsstatus licht te verhogen door de jaren heen. Verder onderzoek naar Poolse economische integratie toont aan dat Poolse arbeidsmigranten succesvol zijn in het vinden van een baan in Nederland en veel uren werken, zowel in vergelijking met Nederlanders als met andere migrantengroepen, al werken ze wel vaak beneden hun (academische) opleidingsniveau.¹³

De meerderheid van Spaanse hoogopgeleide migranten die na de economische crisis van 2008 naar Nederland kwam, vindt een baan.¹⁴ Kort na migratie is deze baan vaak beneden hun opleidingsniveau; naarmate de migranten langer blijven is het gemakkelijker voor hen om een baan te vinden op niveau. Hun sociaaleconomische positie is duidelijk sterker dan die van Bulgaren of Polen.

Turkse migranten in Nederland, met name vrouwelijke Turkse migranten¹⁵, hebben vaak een relatief zwakke positie op de arbeidsmarkt – en dit beeld komt naar voren zowel op basis van onderzoek naar een dwarsdoorsnede van de Turkse Nederlanders als van onderzoek naar meer recente migranten uit Turkije. Hoewel velen langzaam hun arbeidspositie verbeteren naarmate ze langer in Nederland wonen, blijft een groot deel beneden hun opleidingsniveau werken.¹⁶

Met de gegevens waartoe wij beschikking hebben, kunnen we de arbeidsmarktsituatie vlak voor migratie, in het land van herkomst, vergelijken met die net na migratie in Nederland. Er is een positieve verandering in de arbeidssituatie te zien voor de Spanjaarden en de Polen (Figuur 2.1). Voor deze twee groepen geldt dat het percentage werkenden aanzienlijk hoger is na migratie. Voor de Turkse en Bulgaarse groepen, daarentegen, stijgt het percentage werklozen juist.

¹² Lubbers en Gijsberts, 2013

¹³ Luthra, Platt en Salamońska, 2018

¹⁴ Van der Meij, 2016

¹⁵ Khoudja en Fleischmann, 2015

¹⁶ Zorlu, 2013

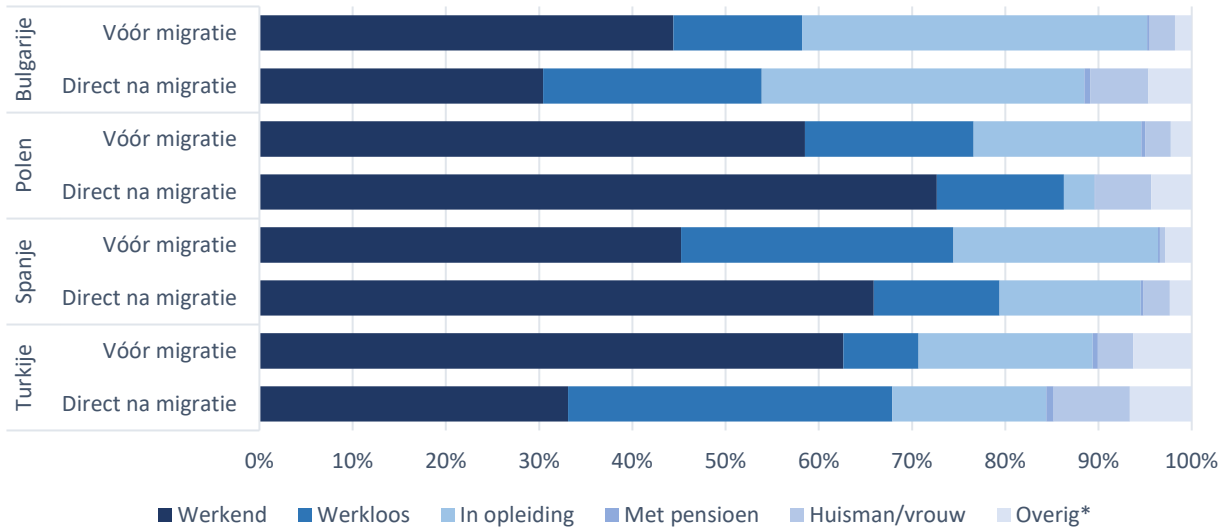
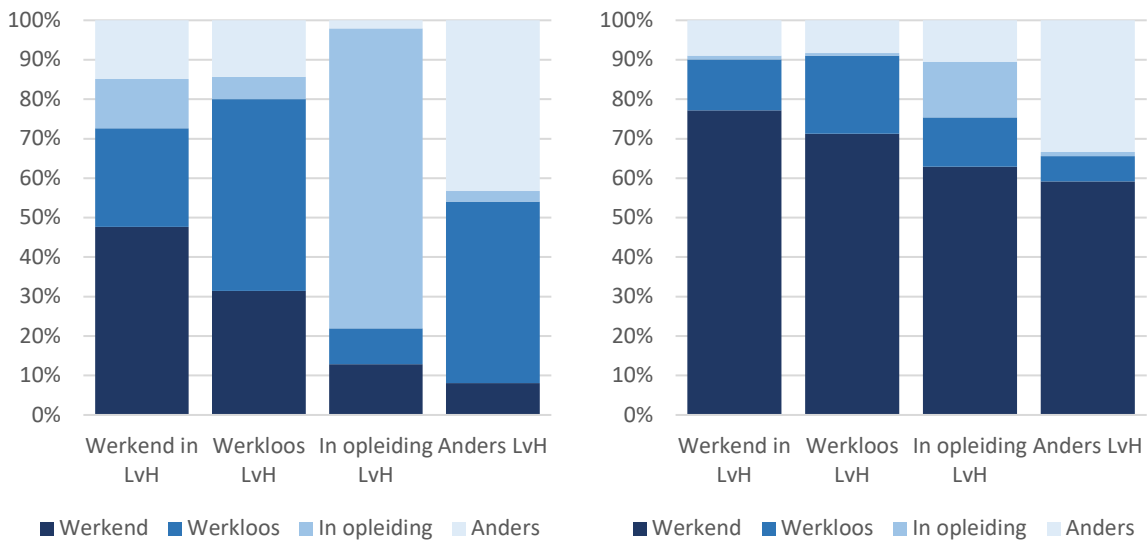

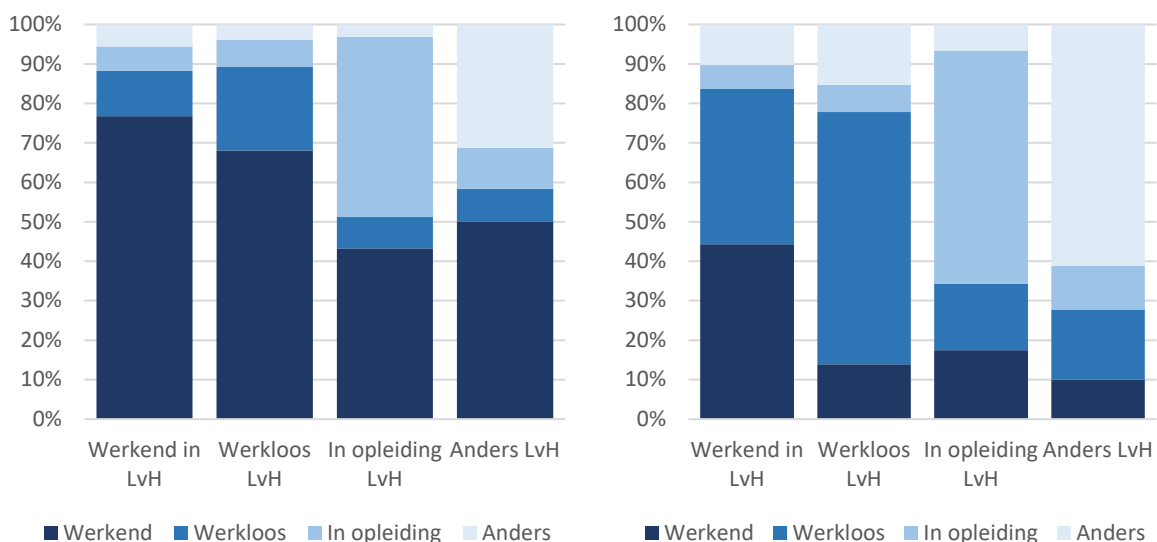
Fig. 2.1 Werk- en studiesituatie vóór migratie (in land van herkomst) en direct na migratie (in Nederland). $N_{voor} = 4731$, $N_{na} = 4728$.

Het werkloosheidspercentage onder Bulgaren in Nederland, kort na hun migratie, ligt zowel hoog onder Bulgaren die in Bulgarije wél werk hadden als onder hen die in Bulgarije werkloos waren of iets anders deden dan werk of studie (Figuur 2.2). Dit beeld werd ook eerder gevonden in een studie van Lubbers en Gijsberts (2013) gebaseerd op andere data van Bulgaarse migranten die in 2009 naar Nederland kwamen. Zij opperden dat Bulgaren relatief vaak in de informele sector werkzaam zijn en aangeven dat zij werkzoekend zijn in plaats van dat zij hun informele baan onthullen. Van de Poolse migranten daarentegen had een aanzienlijk deel van degenen die werkend of werkloos waren in Polen een baan in Nederland kort na migratie (Figuur 2.3).

Links: Fig. 2.2 Werk- en studiesituatie in Nederland, naar werk- en studiesituatie in Bulgarije. $N = 765$.

Rechts: Fig. 2.3 Werk- en studiesituatie in Nederland, naar werk- en studiesituatie in Polen. $N = 1733$.

Links: Fig. 2.4 Werk- en studietoestand in Nederland, naar werk- en studietoestand in Spanje $N = 1320$.

Rechts: Fig. 2.5 Werk- en studietoestand in Nederland, naar werk- en studietoestand in Turkije. $N = 885$.

Net zoals bij de Poolse migranten, heeft het merendeel van de Spaanse migranten dat voor hun migratie werkloos was, studeerde of wat anders deed in Spanje kort na migratie een baan (Figuur 2.4). Onder de Turkse migranten is het beeld anders; velen die werk hadden in Turkije, hebben dit niet meer na migratie in Nederland en veel werklozen zijn na migratie nog steeds werkloos (Figuur 2.5). Dit heeft te maken met de bevinding dat Turkse migranten als huwelijksmigrant komen en dat de noodzaak van het vinden van een baan zich onder hen niet direct aandient.

Integratie op het gebied van taal

Eerder onderzoek toont aan dat de (zelf-gerapporteerde) taalvaardigheid van Bulgaarse, Poolse en Turkse recente migranten kort na migratie in 2010 nog niet erg ontwikkeld is, maar dat de taalvaardigheid in het Nederlands vooruit gaat des te langer de migranten in Nederland zijn.¹⁷ Vooral migranten die ook daadwerkelijk de intentie hebben om in Nederland te blijven investeren meer in het leren van de Nederlandse taal.¹⁸ Vaak investeren recente migranten kort na aankomst in Nederland al in het leren van Nederlands via bijvoorbeeld taalcursussen of zelfstudie. Ook leren velen via hun baan Nederlands. Daarnaast werd gevonden dat hoger opgeleiden beter de taal spreken.¹⁹ Verder worden Turkse migranten die veel contact binnen hun eigen groep hebben belemmerd in het leren van de Nederlandse taal. Andere onderzoekers constateerden ook dat de Nederlandse taalvaardigheid van Bulgaarse en Poolse migranten kort na migratie nog niet erg ontwikkeld is, maar dat deze migranten wel veel investeren in het leren van de Nederlandse taal.^{20,21}

Voor Spaanse migranten werd gevonden dat velen van hen Engels gebruiken voor administratieve of overheidszaken en zowel Spaans, Engels, als Nederlands gebruiken voor interacties op een persoonlijker niveau (zoals tussen vrienden).²² Een groot deel van de

¹⁷ Gijsberts en Lubbers, 2015

¹⁸ Geurts en Lubbers, 2017

¹⁹ Gijsberts en Lubbers, 2014

²⁰ Razenberg et al., 2015

²¹ Engbersen et al., 2011

²² Verbiest en ten Thije, 2016

Spaanse, maar ook Poolse, migranten spreekt vloeiend Engels en redt zich dus goed in Nederland zonder Nederlands te leren. De Spaanse migranten die investeren in Nederlands leren, zijn dan ook vaak degenen die graag langer willen blijven en willen integreren.

De ervaringen van onze panelrespondenten komen hiermee overeen (zie Figuur 2.6). Zo is voor iedere groep de algemene taalvaardigheid kort na migratie relatief laag – met uitzondering van de Bulgaarse groep (wat opvallend is, want in deze vragenlijst werd exact dezelfde vraagstelling in het Bulgaars gebruikt als in eerder onderzoek). De meeste migranten hadden nog niet geïnvesteerd in het leren van het Nederlands voordat ze gingen migreren. Zo had circa 15% van de Bulgaren, 18% van de Polen, 24% van de Spanjaarden en 41% van de Turkse migranten voor hun migratie hun Nederlands verbeterd – een interessante uitkomst aangezien de Bulgaren zichzelf het beste beoordelen in hun beheersing van het Nederlands kort na migratie.

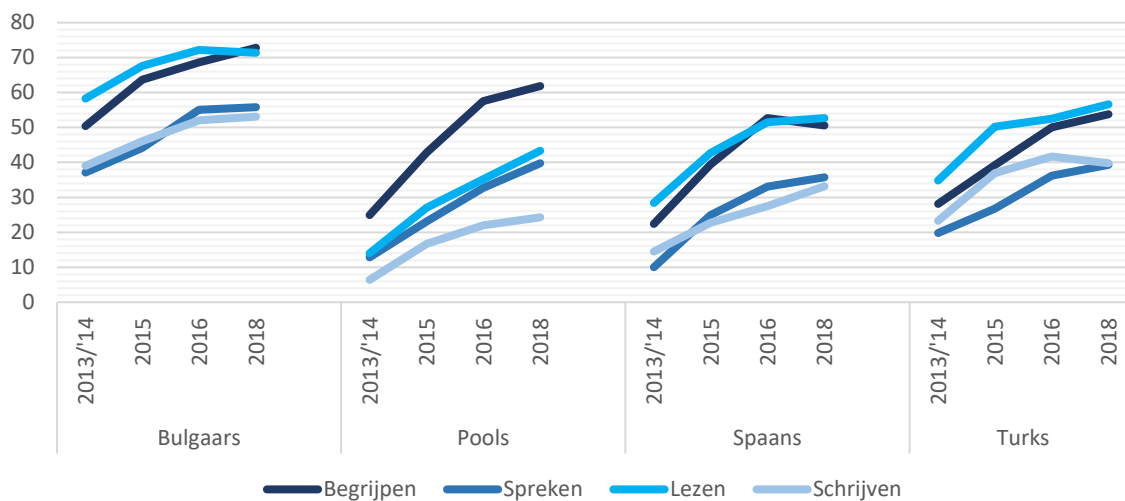

Fig. 2.6 Verstaan, spreken, lezen en schrijven van de Nederlandse taal in golf 1 ($N_{US} = 991$, $N_{SP} = 991$, $N_{RD} = 990$, en $N_{WR} = 989$), golf 2 ($N_{US} = 949$, $N_{SP} = 950$, $N_{RD} = 950$, en $N_{WR} = 951$), golf 3 ($N_{US} = 947$, $N_{SP} = 946$, $N_{RD} = 948$, en $N_{WR} = 948$) en golf 4 ($N_{all} = 941$), naar etnische herkomst (in procenten (heel) goed).

Voor iedere herkomstsgroep ging het percentage migranten dat hun taalvaardigheden als (heel) goed beschouwt significant omhoog naarmate ze langer in Nederland verbleven. Voor alle groepen vindt de grootste gerapporteerde verbetering in taalvaardigheid plaats in de eerste jaren na migratie (tussen benadering 1 en 2). Na deze periode lijkt de verbetering in taalvaardigheid wat te stagneren. Over het algemeen wordt het begrijpen en lezen van het Nederlands als gemakkelijker ervaren dan het spreken of schrijven ervan.

Met uitzondering van de Poolse migrantengroep, volgt een groot percentage van de migranten taallessen kort na hun migratie naar Nederland (Figuur 2.7). Vooral in de eerste jaren na migratie is het percentage dat taallessen volgt of heeft gevolgd significant toegenomen – voornamelijk onder de Poolse migranten. Het ziet er naar uit dat des te langer migranten in Nederland verblijven, een kleiner percentage van hen alsnog taallessen gaat volgen. Wel groeit onder iedere migrantengroep het percentage dat via andere kanalen (zoals interacties met Nederlanders, media, werk) hun Nederlandse taalvaardigheid verbetert.

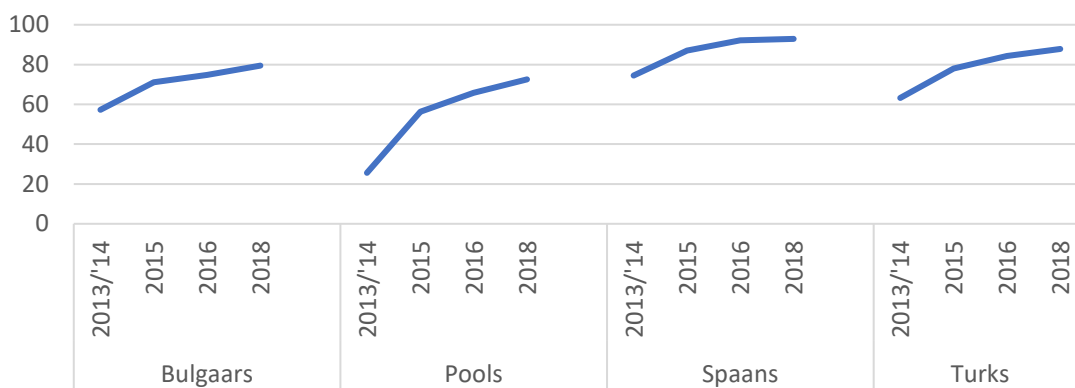

Fig. 2.7 Aantal migranten dat taallessen volgt of heeft gevolgd in golf 1 ($N = 992$), golf 2 ($N = 972$), golf 3 ($N = 981$) en golf 4 ($N = 978$) naar etnische herkomst (in procenten).²³

Integratie op sociaal gebied

Ook sociale integratie onder Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten is eerder onderzocht. Zo werd aangetoond dat het merendeel van Bulgaarse respondenten (ca. 60%) contact heeft met Nederlanders en dat Poolse migranten aanzienlijk minder contact hebben met Nederlanders buiten het werk om.²⁴ Een groot deel van hen heeft wel contact met Nederlandse buurtgenoten, maar toch spendeert de meerderheid van de Poolse migranten hun vrije tijd met landgenoten. Daarnaast werd gevonden dat Poolse migranten vaak geen sterke behoefte hebben om veel tijd te spenderen met Nederlanders in hun vrije tijd. Ander onderzoek vond ook dat de contacten die Poolse migranten met Nederlanders hebben afnemen in de eerste jaren na migratie.²⁵ Hetzelfde patroon is te zien onder Turkse migranten. Bulgaarse migranten bleken in dat onderzoek op de lange termijn dagelijks meer contact met Nederlanders te hebben.

Onderzoek uit 1992 heeft aangetoond dat Spaanse jongeren vaker contact met Nederlanders onderhouden in vergelijking met Portugese en Joegoslavische jongeren.²⁶ Ook Spaanse moeders hebben, in vergelijking met Turkse moeders, vaker contact met Nederlandse burens en collega's.²⁷ Over de sociale integratie van recente Spaanse immigranten is minder bekend. Wel vonden Gijsberts en collega's (2016) met gebruik van de eerste twee benaderingen van de NIS2NL dataset die we ook hier gebruiken, dat Spanjaarden vlak na migratie al vrijwel evenveel vrijetijdscontacten hebben met Spanjaarden als met Nederlanders.

Uit ons onderzoek blijkt dat Poolse migranten inderdaad aanzienlijk veel tijd met hun eigen etnische groep doorbrengen en minder tijd met Nederlanders. Ook Turkse migranten brengen meer tijd met hun eigen etnische groep door dan met Nederlanders. Voor de Bulgaren en de Spanjaarden is het tegenovergestelde patroon te zien (Figuur 2.8); deze migrantengroepen brengen gemiddeld meer tijd met Nederlanders door dan met mensen van hun eigen etnische

²³ In de oorspronkelijke variabele werd participanten gevraagd of ze in de tijd tussen de verscheidende golven van het onderzoek taallessen volgden of gevolgd hadden. Om hier een cumulatieve variabele van te maken, werden migranten die hadden aangegeven in eerdere golven dat ze een taalcursus volgden of gevolgd hadden voor de opvolgende golven beschouwd als participanten die taallessen gevolgd hadden voor de golf in kwestie.

²⁴ Engbersen et al., 2011

²⁵ Gijsberts en Lubbers, 2015

²⁶ Lindo en Pennings, 1992

²⁷ Lindo, 2000

groep, wat mogelijk te verklaren is uit de kleinere omvang van deze twee groepen in Nederland. Voor alle groepen geldt dat door de jaren heen het contact afneemt naarmate de migranten langer in Nederland zijn. Al is deze dalende trend in het contact met Nederlanders niet significant onder de Bulgaarse en Turkse migranten.²⁸ Het kan zijn dat migranten in de loop van de jaren een baan aangeboden krijgen of kinderen krijgen waardoor ze minder tijd hebben voor frequent contact met anderen. Opvallend is dat voor de Turkse migranten contact met zowel de eigen etnische groep als dat met Nederlanders een aantal jaar toeneemt en vervolgens pas daalt.

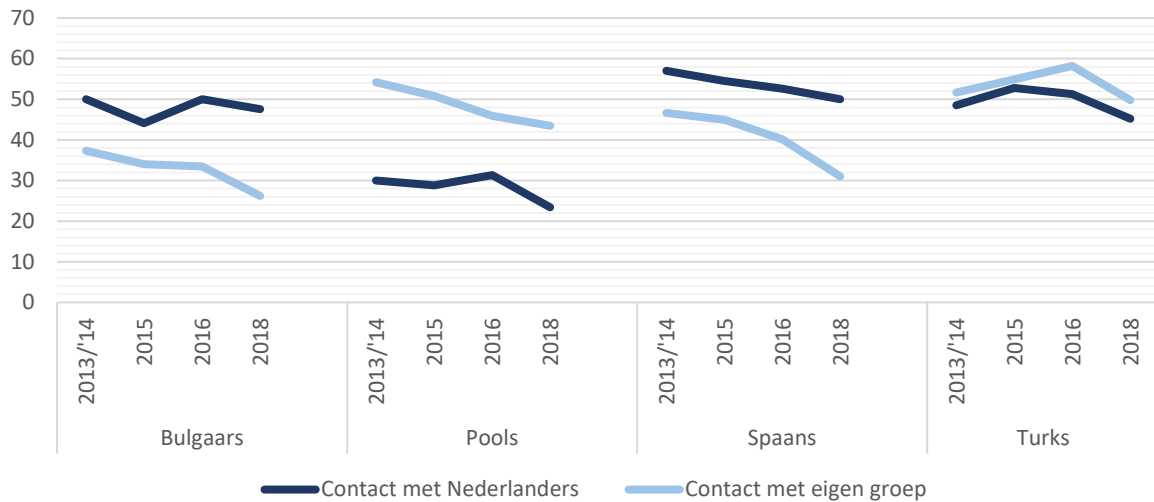

Fig. 2.8 Percentage Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten dat meerdere keren per week tot dagelijks contact had met mensen uit de eigen etnische groep en autochtone Nederlanders in golf 1 ($N_{LVH} = 991$, $N_{NL} = 989$), golf 2 ($N_{LVH} = 948$, $N_{NL} = 950$), golf 3 ($N_{LVH} = 951$, $N_{NL} = 950$) en golf 4 ($N_{LVH} = 937$, $N_{NL} = 936$).

Behalve een afname in de daadwerkelijke hoeveelheid contact met anderen, is er ook een verandering in het belang dat men hecht aan het contact. Het belang van contact met de eigen groep blijft grotendeels stabiel; alleen voor Spaanse migranten wordt contact met de eigen groep belangrijker (deze stijging is statistisch significant). Opvallend is de bevinding dat het belang van contact met Nederlanders onder iedere groep significant afneemt door de jaren heen (Figuur 2.9).

²⁸ Voor de Turkse migranten was ook de daling in contact met de etnische groep niet significant.

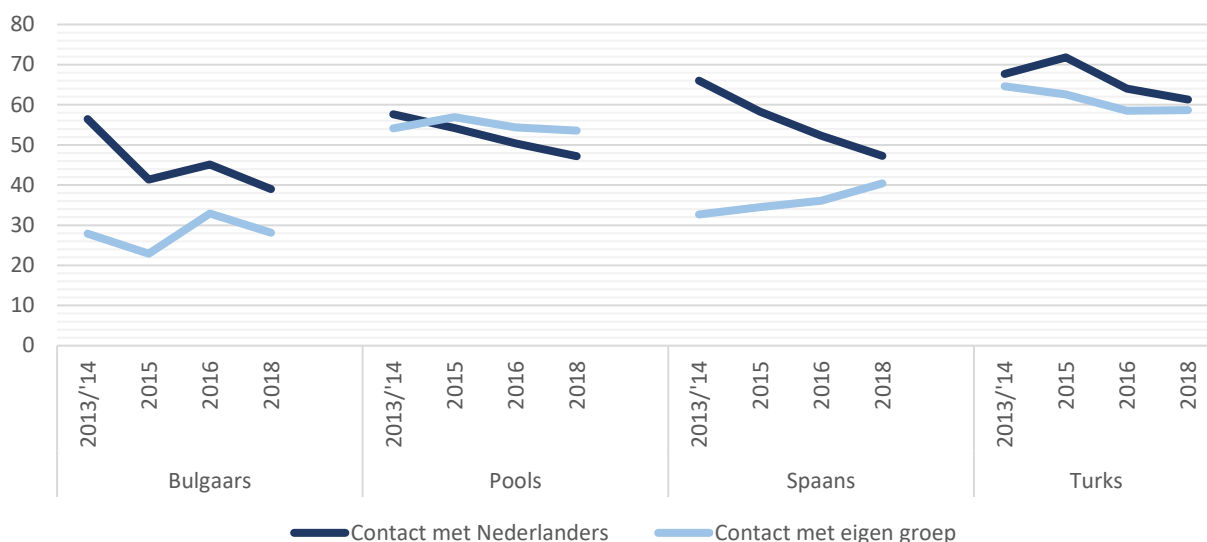

Fig. 2.9 Belang van contact met Nederlanders en eigen groep in golf 1 ($N_{LvH} = 989$, $N_{NL} = 986$), golf 2 ($N_{LvH} = 951$, $N_{NL} = 943$), golf 3 ($N_{LvH} = 950$, $N_{NL} = 948$) en golf 4 ($N_{LvH} = 938$, $N_{NL} = 939$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

Ondanks dat er een dalende trend is in de hoeveelheid contact die migranten met hun etnische groep en met Nederlanders en het belang hiervan, geeft het merendeel van alle migranten een aantal jaar na migratie aan dat er altijd iemand in de buurt is met wie ze hun problemen kunnen delen. Verder meldt een aanzienlijk deel van alle migrantengroepen zowel in moeilijke tijden als over het algemeen genoeg mensen om zich heen te hebben waarop ze kunnen vertrouwen (Figuur 2.10).

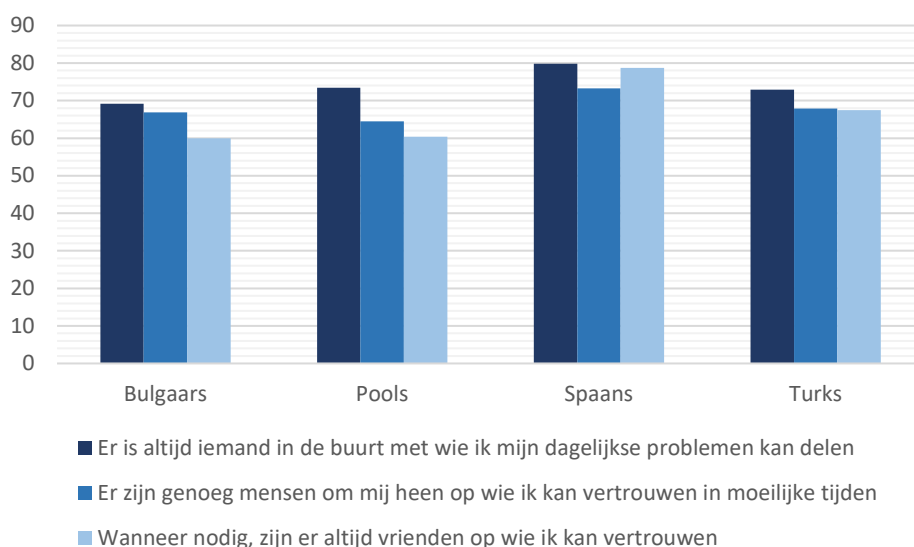

Fig. 2.10: Stellingen over sociale support netwerk van Bulgaarse, Poolse, Spaanse, en Turkse migranten in golf 4 (2018, $N_1 = 939$; $N_2 = 936$; $N_3 = 937$) in percentages ((erg) mee eens).

Terugkeer intenties

Veel migranten vertrekken na korte tijd weer uit Nederland. Sommigen van hen reizen verder naar een ander land, maar velen van hen keren terug naar het land van herkomst. Dit kan tijdelijk zijn zoals met circulaire of seizoenmigratie, maar vaak gaat het om permanente terugkeer. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat migranten die de intentie hebben om terug

te keren vaak minder binding voelen met het bestemmingsland en minder investeren om te integreren.²⁹

Veel migranten geven net na hun migratie aan dat ze op een later moment terug willen keren naar hun land van herkomst, maar vaak weerhouden verschillende factoren (zoals familie, een goed betaalde baan, de opleiding van de kinderen) hen ervan om daadwerkelijk terug te keren. Dit wordt ook wel de *myth of return* genoemd.³⁰ Toch zijn er ook verschillende factoren die ervoor zorgen dat een migrant het huidige land niet alleen wil verlaten maar ook daadwerkelijk vertrekt om terug te keren of verder te reizen naar een ander land. Zo hangen de eerdergenoemde integratiefactoren, zoals arbeidsmarktpositie, taalvaardigheid en sociaal contact, sterk samen met terugkeer.³¹ Een andere prominente factor die terugkeerintenties kan verhogen, maar nog niet goed is onderzocht onder recente migrantengroepen is het ervaren van acculturatiestress. Acculturatie is een proces van culturele verandering dat wordt veroorzaakt door contact tussen twee verschillende groepen.³² Stress die ten gevolge van dit proces optreedt wordt acculturatiestress genoemd. In het volgende hoofdstuk worden de ontwikkelingen in acculturatiestress factoren onder Bulgaarse, Poolse, Spaanse, en Turkse migranten gepresenteerd.

De meerderheid van de migranten die na vijf jaar nog in ons land was en mee is blijven werken aan het onderzoek, verwacht dat ze in Nederland zal blijven wonen in de toekomst. Deze verblijfsintentie is vooral hoog onder Bulgaren en Polen. Voor de Spaanse en Turkse migranten is de tijd verdelen tussen Nederland en hun land van herkomst ook een populaire optie. Over het algemeen stijgt de intentie om terug te keren enigszins, maar deze stijging is alleen significant voor de Spaanse groep. Onder de Turken neemt ook de intentie om in Nederland te blijven toe. Andere grote veranderingen doen zich niet voor in de verblijfsintenties.

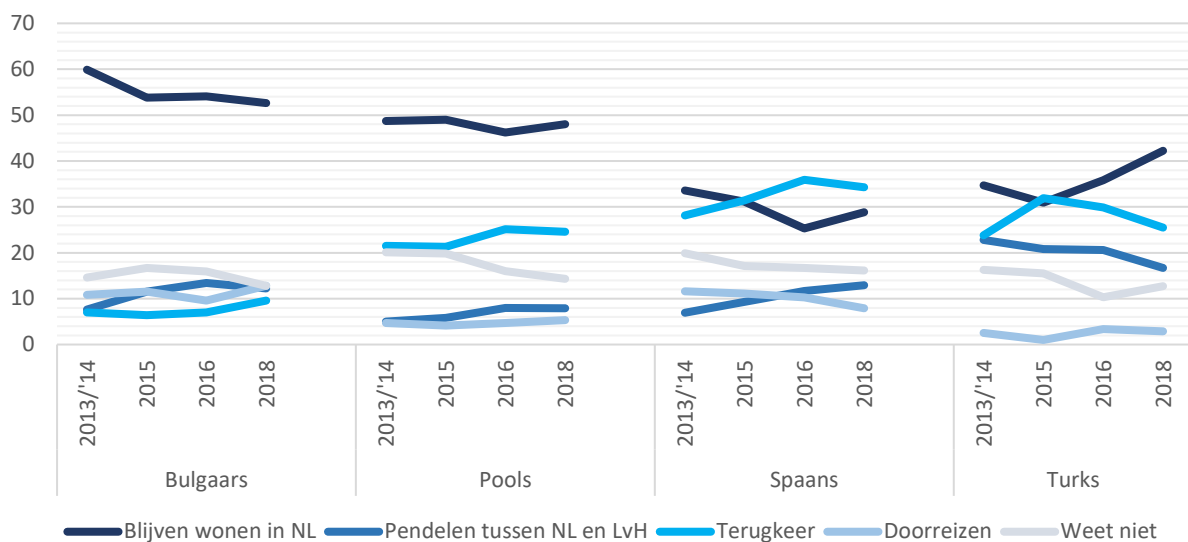

Fig. 2.11 Terugkeer- en doorreisintenties van Bulgaarse, Poolse, Spaanse en Turkse migranten in golf 1 ($N = 975$), golf 2 ($N = 947$), golf 3 ($N = 941$) en golf 4 ($N = 934$) in percentages.

²⁹ Tartakovsky, 2012

³⁰ King, 2000

³¹ Anniste en Tammaru, 2014

³² Berry, 2006

Hoofdstuk 3 – Acculturatiestress

Thuis in Nederland

Uit de antwoorden van de migranten valt op te maken dat kort na migratie meer dan een kwart van Bulgaarse, Poolse en Spaanse migranten zich al thuis voelt in Nederland, al rapporteert het merendeel zich alleen soms thuis te voelen. Voor Turkse migranten liggen beide percentages wat lager; een derde van de Turkse migranten geeft expliciet aan zich helemaal niet thuis te voelen in Nederland (Figuur 3.1). Eerder onderzoek heeft aangetoond dat negatieve percepties van het ontvangstland, zoals het ervaren van een grote culturele afstand tussen het herkomstland en Nederland, het gevoel van thuiszijn verminderen.³³ Zoals verderop in dit hoofdstuk te zien is, in figuur 3.21, ervaren de Turkse migranten inderdaad het vaakst dat de cultuur van hun etnische groep niet verenigbaar is met de Nederlandse cultuur. Onder alle migrantengroepen is een subtiele, maar niet significante, stijging te zien in het percentage dat zich (soms) thuis voelt in Nederland in de eerste jaren na migratie.

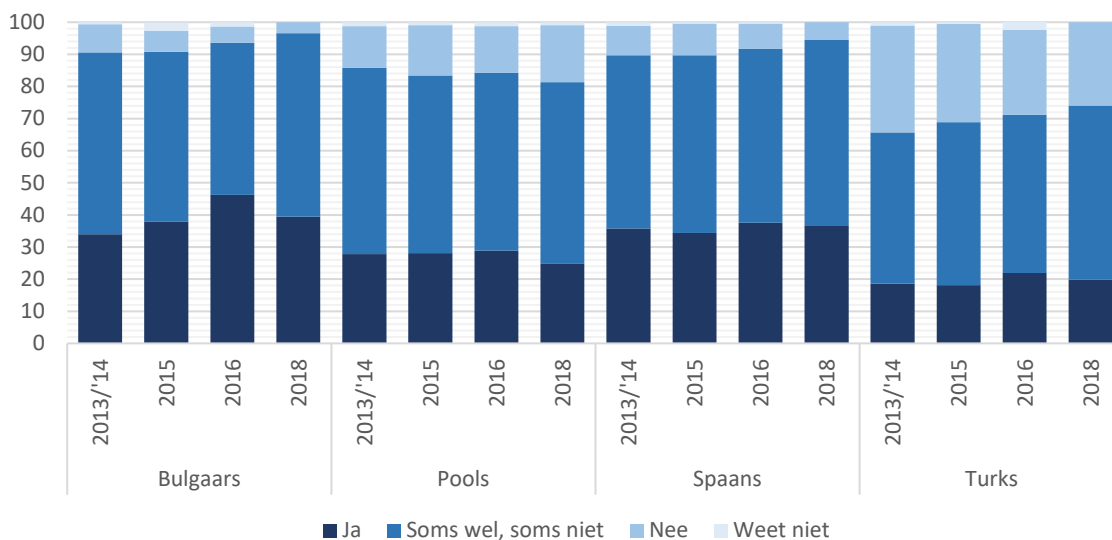
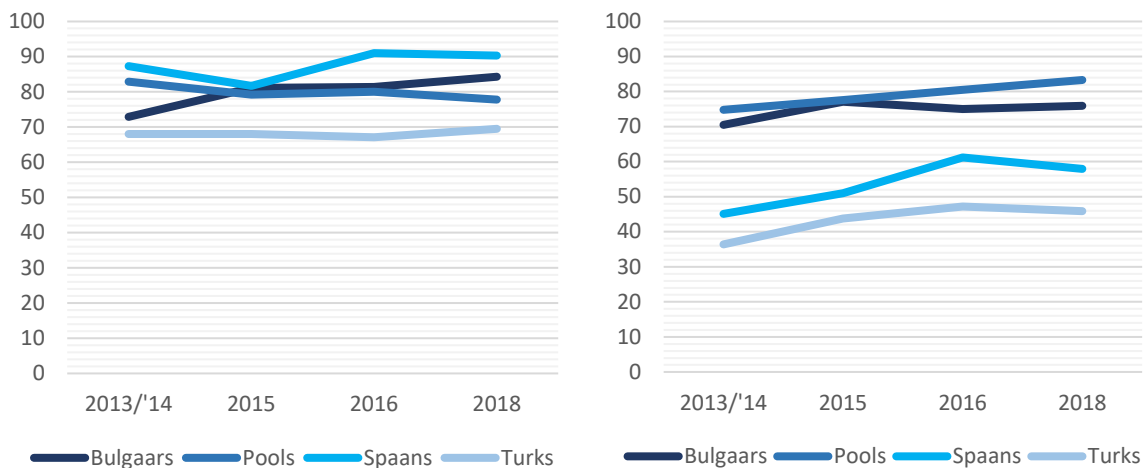

Fig. 3.1: Gevoel van thuiszijn in Nederland onder Bulgaarse, Poolse, Spaanse, en Turkse migranten in golf 1 ($N = 990$), golf 2 ($N = 950$), golf 3 ($N = 952$) en golf 4 ($N = 942$) in procenten.

Iedere migrantengroep rapporteert kort na migratie (geheel) tevreden te zijn met hun leven in Nederland. Door de jaren heen blijven deze percentages relatief stabiel (Figuur 3.2). De Turkse migranten geven aan het minst tevreden te zijn met hun leven in Nederland. Dit kan te maken hebben met het feit dat het merendeel van de Turkse migranten voor huwelijksredenen naar Nederland kwam en niet om hun economische positie te verbeteren. In vergelijking met de huwelijksmigranten, rapporteerden de Turkse economische migranten namelijk vaker dat hun leven in Nederland verbeterd was in vergelijking met hun leven in Turkije. Over het algemeen gaf de Turkse migrantengroep het minst vaak aan dat hun leefsituatie in Nederland (veel) verbeterd is ten opzichte van hun leefsituatie voor migratie. Voor alle groepen neemt het percentage dat hun leefsituatie in Nederland (veel) beter vindt dan de leefsituatie voor migratie geleidelijk toe, al is deze stijging alleen significant onder de Spaanse en Turkse migranten (Figuur 3.3).

³³ Itzigsohn en Saucedo, 2002

Links: Fig. 3.2: Tevredenheid met het leven in Nederland in golf 1 ($N = 992$), golf 2 ($N = 951$), golf 3 ($N = 952$) en golf 4 ($N = 942$) in procenten ((geheel) tevreden) naar etnische groep.

Rechts: Fig. 3.3: Leefsituatie in Nederland in vergelijking met leefsituatie in land van herkomst in golf 1 ($N = 992$), golf 2 ($N = 951$), golf 3 ($N = 952$) en golf 4 ($N = 918$) in procenten ((veel) beter) naar etnische groep.

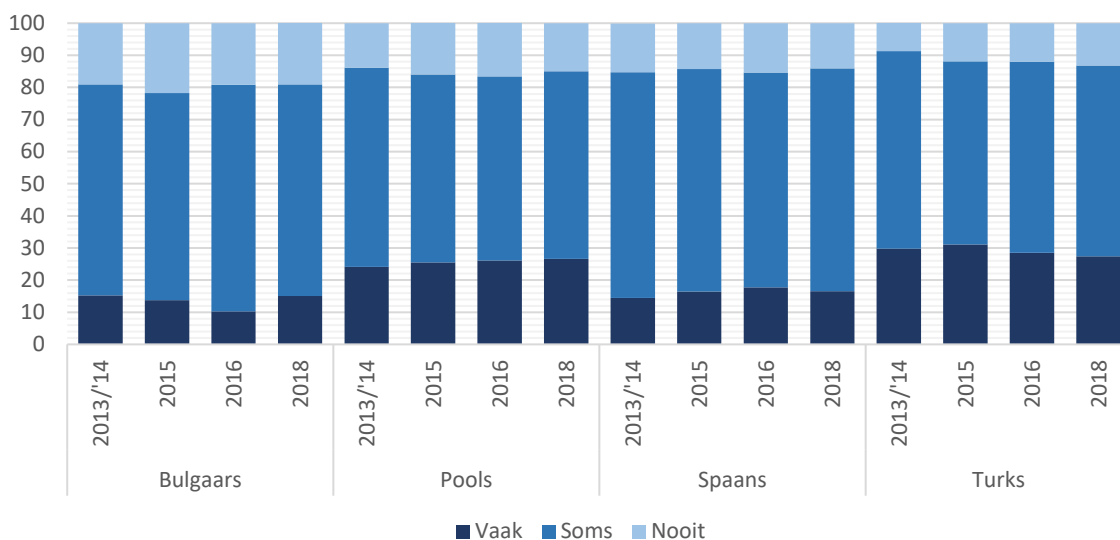

Fig. 3.4: Heimwee in golf 1 ($N = 989$), golf 2 ($N = 948$), golf 3 ($N = 952$) en golf 4 ($N = 940$) in procenten naar etnische groep.

Kort na migratie ervaart het merendeel van iedere migrantengroep soms heimwee naar hun land van herkomst. Van de Poolse en Turkse migranten rapporteert een groot aandeel verder dat ze vaak heimwee hebben (Figuur 3.4). Deze percentages blijven stabiel door de jaren heen (er is geen statistisch significante verandering).

Het gevoel van thuiszijn in Nederland kan invloed hebben op het welzijn van migranten. Zo is in eerder onderzoek aangetoond dat een gevoel van sociale verbondenheid met het land van ontvangst bevorderend is voor zowel de mentale als fysieke gezondheid van migranten.^{34,35,36} Migranten werden gevraagd om hun eigen gezondheid te beoordelen. Hierbij werd vermeld dat ze aan zowel fysieke als mentale gezondheid moesten denken. Onder alle migrantengroepen is kort na migratie de zelf-gerapporteerde gezondheid erg hoog, al is er wel

³⁴ Mahmud en Masuchi, 2013

³⁵ Brandon, 2008

³⁶ Yoon, Lee, en Goh, 2008

een groot verschil tussen de groepen. Verder is voor iedere groep een geleidelijke (significante) daling te zien in de zelf-gerapporteerde gezondheid door de jaren heen (Figuur 3.5).

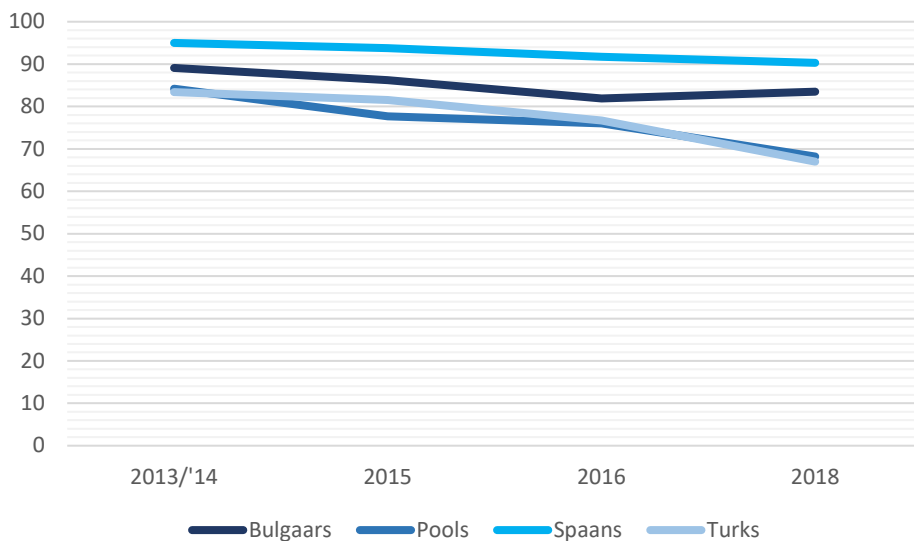

Fig. 3.5: Zelf-gerapporteerde (mentale en fysieke) gezondheid in golf 1 ($N = 983$), golf 2 ($N = 948$), golf 3 ($N = 951$) en golf 4 ($N = 940$) in procenten ((erg) goed) naar etnische groep.

Identificatie en acculturatiehoudingen

Alle migrantengroepen voelen zich sterker verbonden met het land van herkomst dan met Nederland (Figuur 3.6). Dit verschil is kleiner onder de Bulgaren en kent een wat grillig verloop. Voor de Poolse groep is het gevoel van het behoren tot Polen relatief stabiel, maar het gevoel van behoren tot Nederland neemt geleidelijk af door de jaren heen. Voor de Spaanse en Turkse migranten is het gevoel van behoren tot het herkomstland relatief hoog kort na migratie, maar niet erg stabiel. Zo neemt voor de Spaanse migranten het gevoel van behoren tot Spanje de eerste jaren na migratie toe en daalt vervolgens weer tot het niveau kort na migratie. Voor de Turkse groep neemt het percentage van behoren tot Turkije geleidelijk af.³⁷ Eerder onderzoek naar verbondenheid met het herkomstland oppert dat transnationale relaties met het thuisland van belang zijn voor het gevoel van verbondenheid met het herkomstland.³⁸ Het kan zijn dat de Turkse migranten in ons onderzoek minder sterk contact hebben gehouden met mensen die nog in Turkije wonen.

In de laatste twee benaderingen van het onderzoek werd gevraagd in hoeverre de respondenten zichzelf beschouwen als burger van zowel het herkomstland als Nederland. Ongeveer 35% van de Bulgaarse migranten rapporteert een aantal jaar na migratie dat zij zich Bulgaars-Nederlandse burger voelen. Dit percentage neemt significant toe naarmate de migranten langer in Nederland zijn. Eenzelfde trend is waar te nemen onder de Turkse migranten. De Poolse en Spaanse migranten, daarentegen, geven minder vaak aan dat zij zich een burger van zowel het herkomstland als Nederland voelen. Deze percentages blijven stabiel door de jaren heen (Figuur 3.7).

³⁷ Deze daling is statistisch significant.

³⁸ Kunuroglu, Yagmur, van de Vijver en Kroon, 2018.

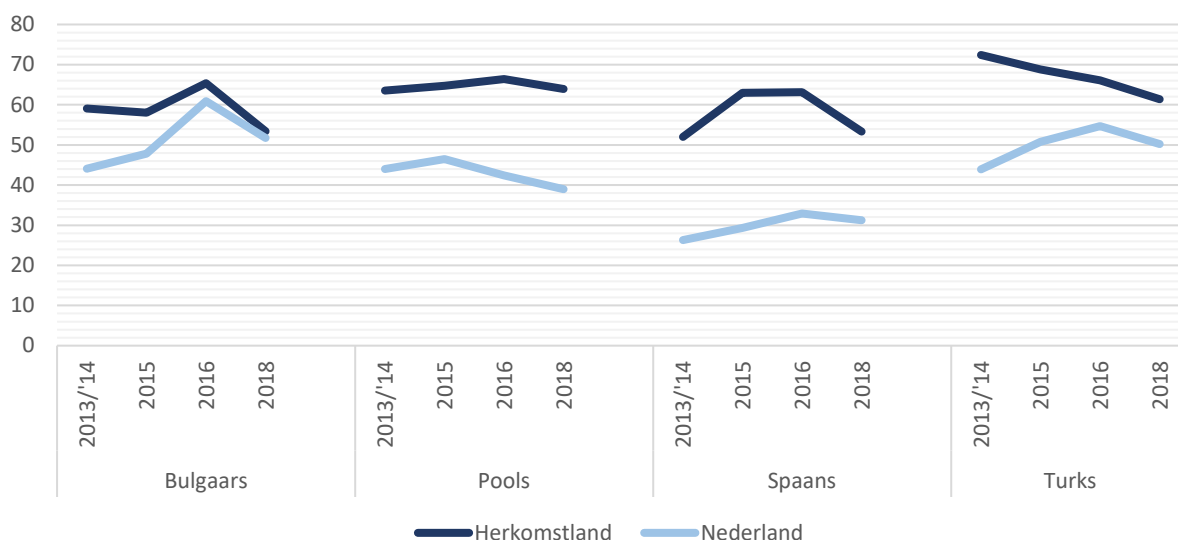

Fig. 3.6: “Ik heb een sterk gevoel van behoren tot herkomstland/Nederland” in golf 1 ($N_{HL} = 992$; $N_{NL} = 990$), golf 2 ($N_{HL} = 952$; $N_{NL} = 950$), golf 3 ($N_{HL} = 949$; $N_{NL} = 948$) en golf 4 ($N_{HL} = 940$; $N_{NL} = 940$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

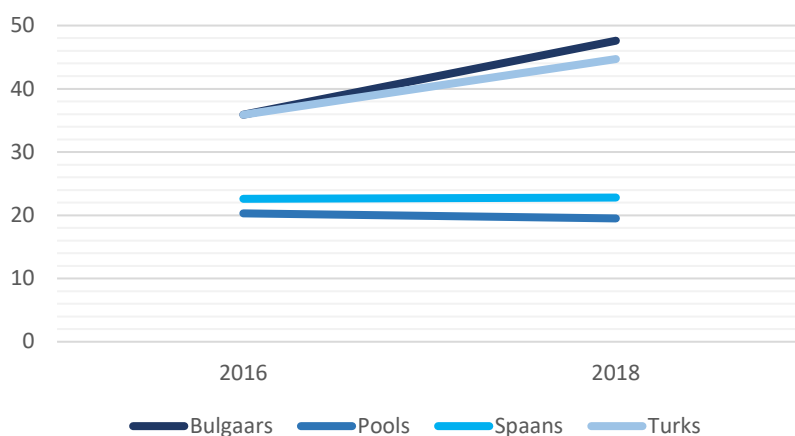

Fig. 3.7: “Ik voel me (herkomstland)-Nederlands” in golf 3 ($N = 953$) en golf 4 ($N = 938$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

Onder alle migrantengroepen ligt het percentage dat vindt dat hun etnische groep in Nederland hun cultuur zou moeten behouden hoog. Voor de Poolse groep blijft dit percentage stabiel door de jaren heen. Het aandeel Turkse migranten dat het behouden van de culturele gewoonten van de etnische groep steunt neemt significant af naarmate de migranten langer in Nederland verblijven. Voor de Spaanse groep neemt dit percentage in de eerste jaren na migratie juist toe, om vervolgens langzaam te dalen (Figuur 3.8).

Kort na migratie zijn veel Bulgaren van mening dat Nederlanders het niet erg vinden als Bulgaren in Nederland hun cultuur behouden. De andere migrantengroepen, en met name de Turkse groep, delen deze mening minder vaak (Figuur 3.9). Dit kan samenhangen met het feit dat veel Turkse migranten moslim zijn en de Islam wordt afgebeeld als tegenstrijdig met de Nederlandse cultuur. Tegelijkertijd vinden we echter dat Turkse Bulgaren, die ook moslim zijn, vrijwel dezelfde houding hebben als de totale Bulgaarse groep en dus niet lijken op de Turkse groep. Onder geen van de groepen veranderen de percentages significant door de jaren heen.

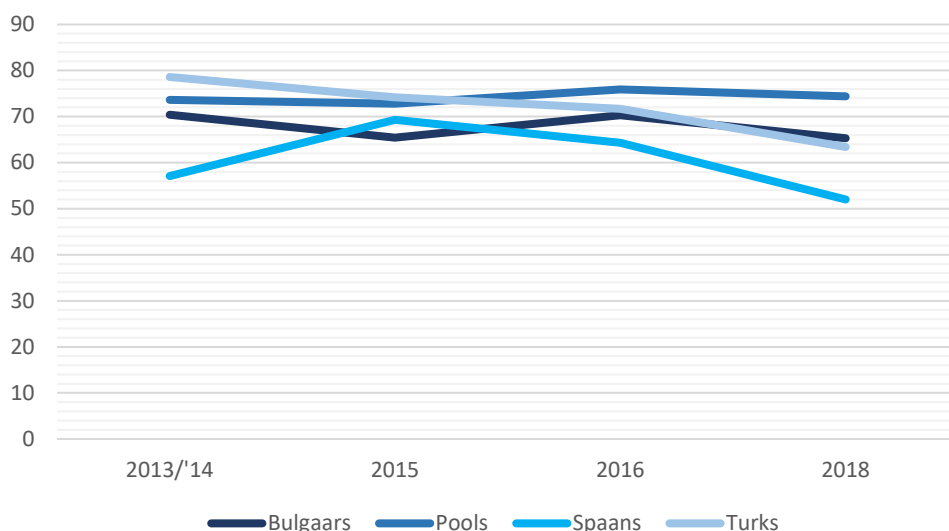

Fig. 3.8: “Ik vind dat [herkomstlandgroep] in Nederland hun eigen cultuur zou moeten behouden” in golf 1 ($N = 990$), golf 2 ($N = 950$), golf 3 ($N = 945$) en golf 4 ($N = 942$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

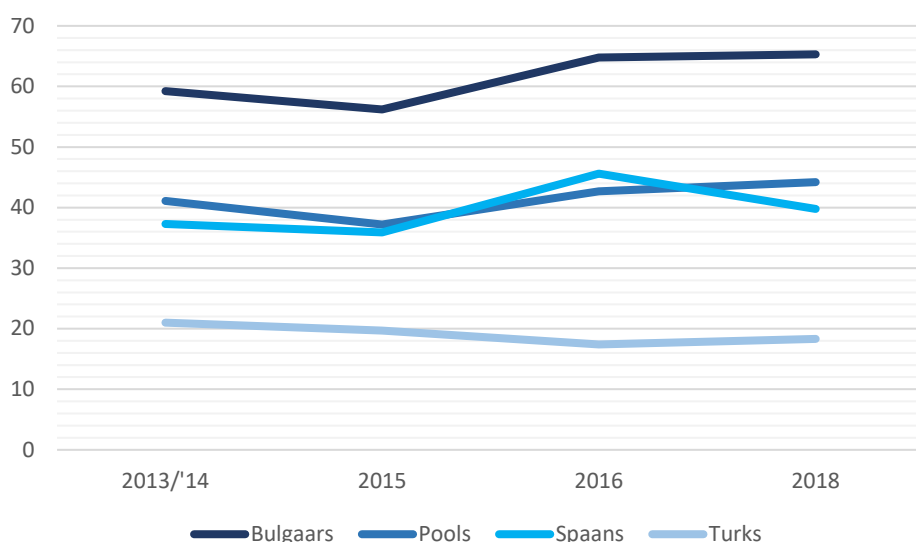

Fig. 3.9: “Het maakt Nederlanders niet uit dat [herkomstlandgroep] hun cultuur behoudt” in golf 1 ($N = 990$), golf 2 ($N = 949$), golf 3 ($N = 946$) en golf 4 ($N = 941$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

Ervaren gastvrijheid

De ervaren gastvrijheid van Nederland blijft voor alle migrantengroepen relatief stabiel door de jaren heen, met uitzondering van de Turkse groep. Onder deze migranten daalt de ervaren gastvrijheid geleidelijk. Over het algemeen rapporteren de Turkse migranten het minst vaak dat Nederland gastvrij is (rond de 42% in de vierde golf van het onderzoek) en Spanjaarden het vaakst (72%) (Figuur 3.10).

Ervaren discriminatie

Bulgaarse en Poolse migranten indiceren relatief vaak, al kort na migratie, dat hun etnische groep (erg) vaak gediscrimineerd wordt in Nederland. Dit percentage ligt aanzienlijk lager voor de Spaanse groep en blijft stabiel door de jaren heen. De verschillen in ervaren groepsdiscriminatie kunnen samenhangen met het negatieve beeld dat veel Nederlanders over

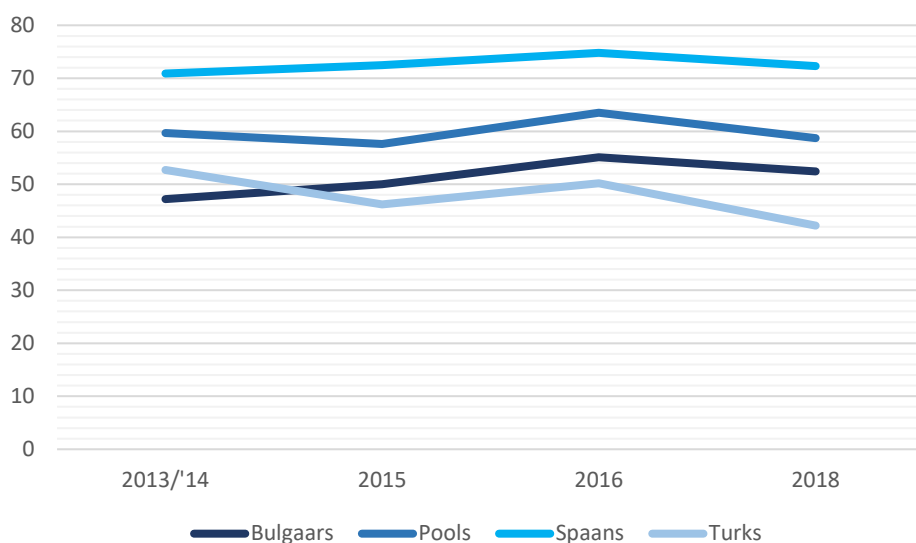

Fig. 3.10: Ervaren gastvrijheid van Nederland voor de eigen etnische groep in golf 1 ($N = 993$), golf 2 ($N = 950$), golf 3 ($N = 952$) en golf 4 ($N = 939$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

Oost-Europese migranten hebben.³⁹ De beeldvorming rondom Spaanse migranten is vaak positiever. Interessant is dat de ervaren discriminatie onder Bulgaren significant afneemt terwijl dat van de Polen relatief stabiel blijft. Meer Turkse migranten melden discriminatie te ervaren dan Spaanse migranten, maar minder vaak dan Bulgaarse en Poolse migranten; dit percentage blijft stabiel door de jaren heen.

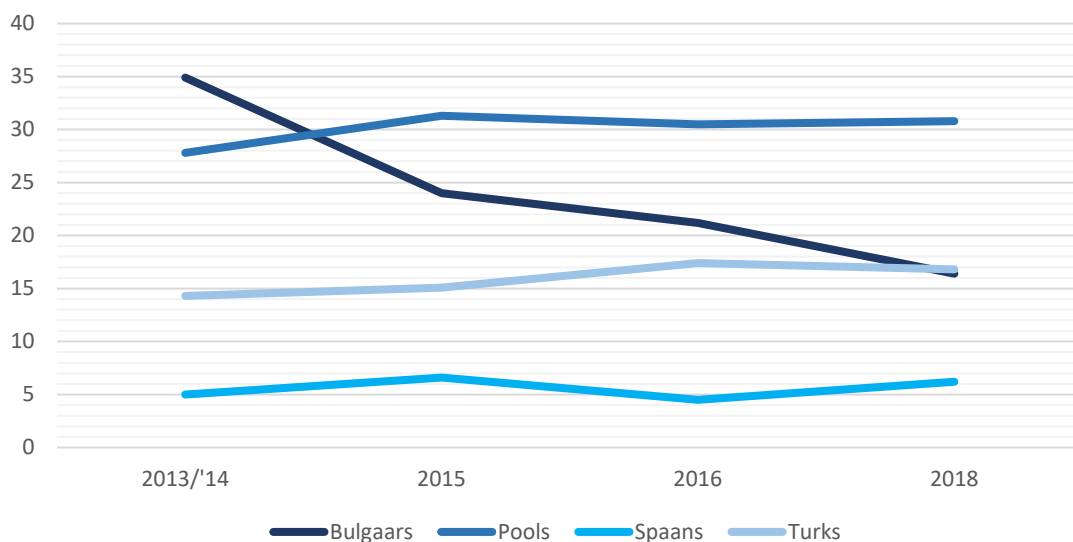

Fig. 3.11: Hoeveelheid ervaren discriminatie van etnische groep in Nederland in golf 1 ($N = 989$), golf 2 ($N = 947$), golf 3 ($N = 951$) en golf 4 ($N = 940$) in procenten ((erg) vaak) naar etnische groep.

Op het gebied van persoonlijke discriminatie is migranten gevraagd of ze zijn afgewezen voor een baan en wat ze denken dat de reden daarvan was. Als ze dachten dat het kwam door hun etniciteit of nationaliteit, dan merken we dat aan als ervaren persoonlijke discriminatie. Een groot deel van de immigranten ervaart kort na migratie een afwijzing voor een baan. Dit percentage neemt significant af des te langer migranten in Nederland verblijven (Figuur 3.12).

³⁹ Andriessen en Dagevos, 2015

Zoals te zien in figuur 3.13 rapporteren alle migrantengroepen dat hun etniciteit of nationaliteit evenals hun taalbeheersing of accent de voornaamste reden voor afwijzing is. Door de tijd heen stijgt het percentage dat van mening is dat ze vanwege een tekort aan kwalificaties is afgewezen.⁴⁰

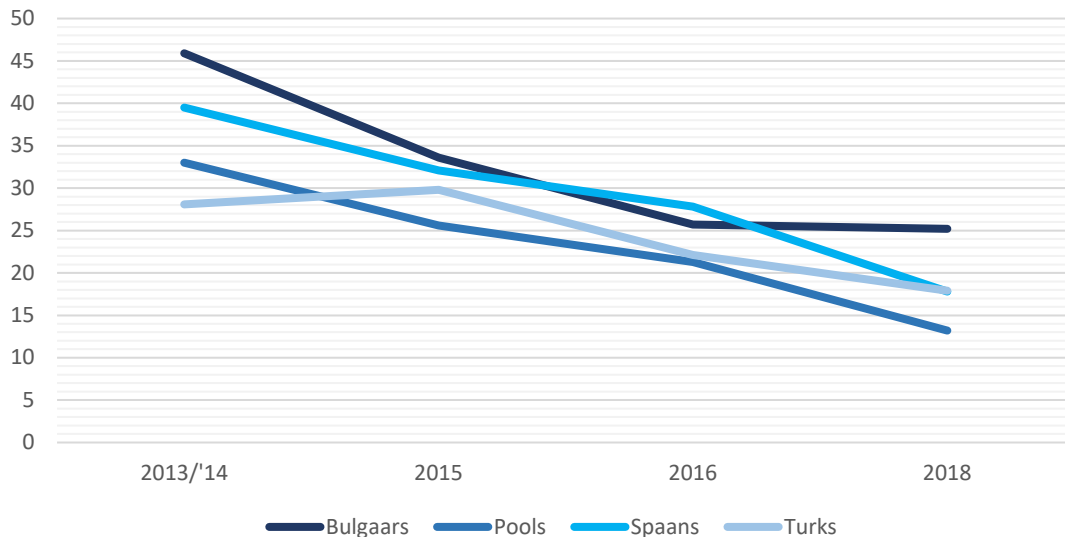

Fig. 3.12: Ervaring met een afwijzing voor een baan in Nederland in golf 1 ($N = 986$), golf 2 ($N = 939$), golf 3 ($N = 945$) en golf 4 ($N = 933$) in procenten naar etnische groep.

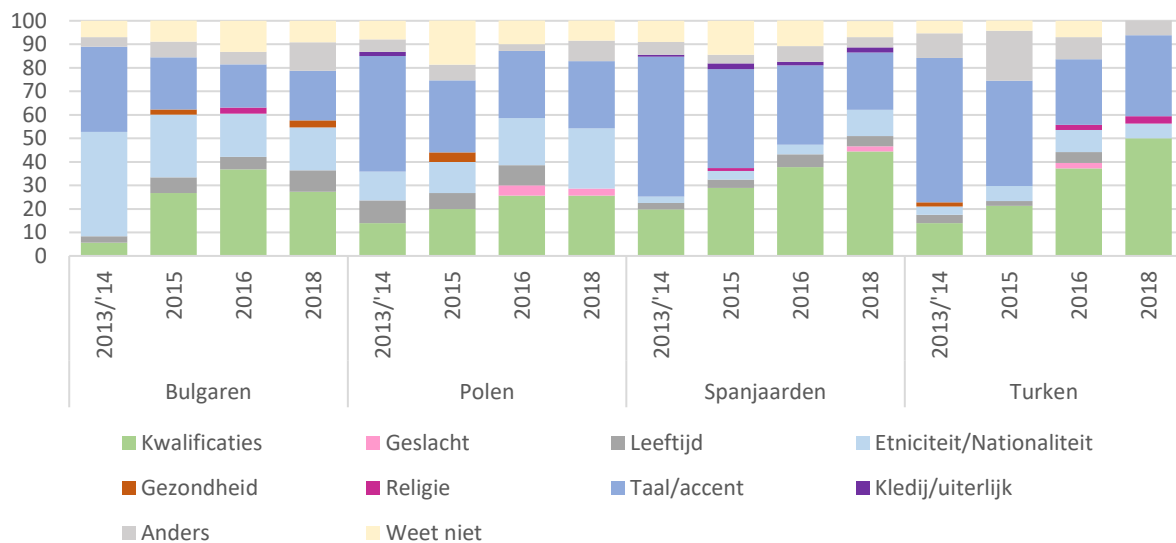

Fig. 3.13: Vermoedelijke reden voor afwijzing van baan in golf 1 ($N = 354$), golf 2 ($N = 250$), golf 3 ($N = 225$) en golf 4 ($N = 145$) in procenten naar etnische groep.

Migranten werden ook gevraagd of ze zijn afgewezen voor een huur- of huisvestingsaanvraag of voor een plaats in een hostel of gedeelde accommodatie en wat ze dachten dat de reden hiervan was. Als de afwijzing werd toegeschreven aan etniciteit of nationaliteit, dan beschouwen we dit als ervaren persoonlijke discriminatie. De Bulgaren rapporteren het vaakst dat ze kort na migratie afgewezen zijn voor een huur- of huisvestingsaanvraag. De Turkse migranten geven het minst vaak aan deze ervaring te hebben (Figuur 3.14). Turken huwen veelal met iemand die al in Nederland woonachtig is, waardoor zij minder vaak zelf

⁴⁰ Deze stijging was statistisch significant voor de Turkse migranten groep.

huisvesting hoeven te zoeken. Voor alle groepen geldt dat hoe langer men in Nederland verblijft, hoe vaker men al gehuisvest zal zijn en hoe minder vaak een ervaring met een afwijzing in huur- of huisvestingsaanvraag voorkomt. Deze daling is onder alle groepen significant.

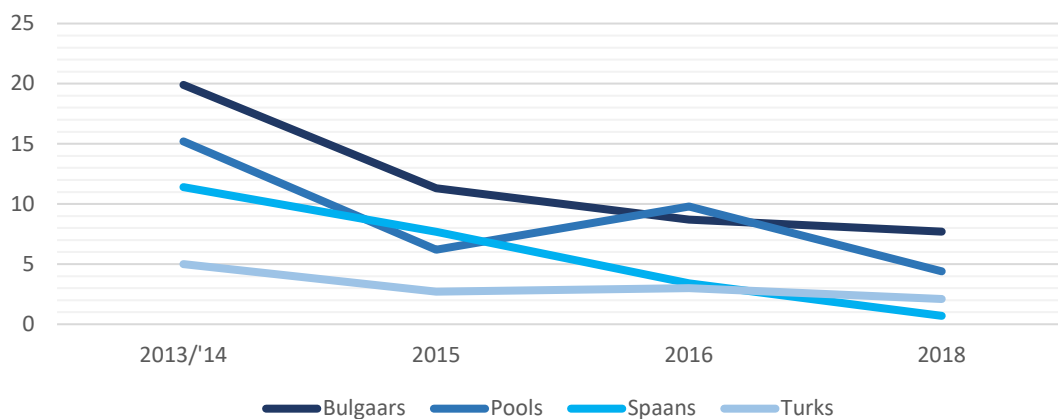

Fig. 3.14: Ervaring met een afwijzing van huur- of huisvestingsaanvraag in golf 1 ($N = 975$), golf 2 ($N = 931$), golf 3 ($N = 940$) en golf 4 ($N = 930$) in procenten naar etnische groep.

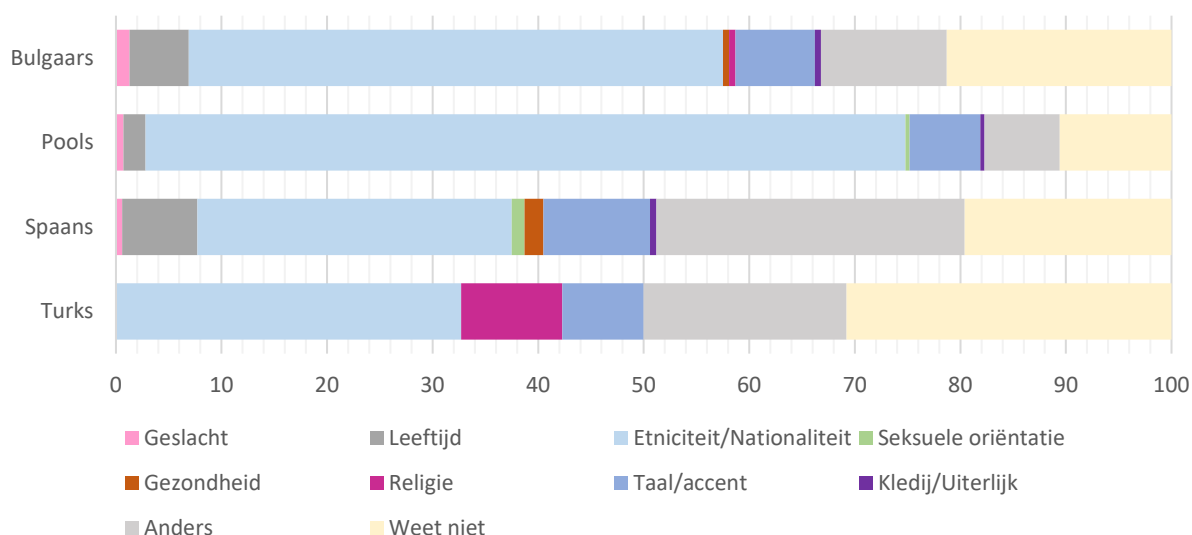

Fig. 3.15: Vermoedelijke reden afwijzing huur- of huisvestingsaanvraag in golf 1 onder alle respondenten ($N = 4705$) in procenten naar etnische groep.

Aangezien het lage aantal panelrespondenten dat een reden voor afwijzing van een huur- of huisvestingsaanvraag rapporteert het moeilijk maakt om een trend te observeren en een representatief beeld te krijgen, kijken we alleen naar de ervaringen van respondenten in de eerste benadering van het onderzoek. Zoals te zien in figuur 3.15 wordt kort na migratie vooral etniciteit, nationaliteit, en taal en/of accent benoemd als vermoedelijke reden voor de afwijzing. Onder de Turkse groep wordt ook religie benoemd als vermoedelijke reden voor de afwijzing.

Van alle migrantengroepen, maar met name van de Poolse migranten, geeft een deel ook aan dat ze slecht behandeld zijn door officiële instanties en/of langer dan gebruikelijk hebben moeten wachten voor hulp of documenten. Deze negatieve ervaringen met officiële instanties

neemt voor alle groepen significant af naarmate ze langer in Nederland verblijven, met uitzondering van de Turkse groep.

Alleen de ervaringen van de respondenten uit de eerste golf van het onderzoek worden beschreven vanwege het kleine aantal panelrespondenten dat deze vraag heeft beantwoord.

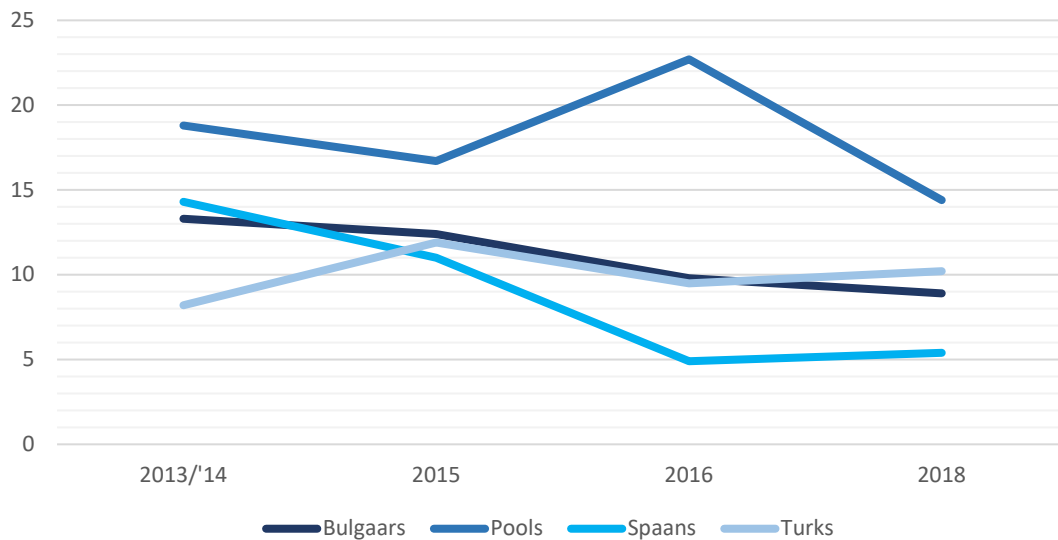

Fig. 3.16: Negatieve ervaringen met officiële instanties in Nederland in golf 1 ($N = 990$), golf 2 ($N = 950$), golf 3 ($N = 948$) en golf 4 ($N = 939$) in procenten naar etnische groep.

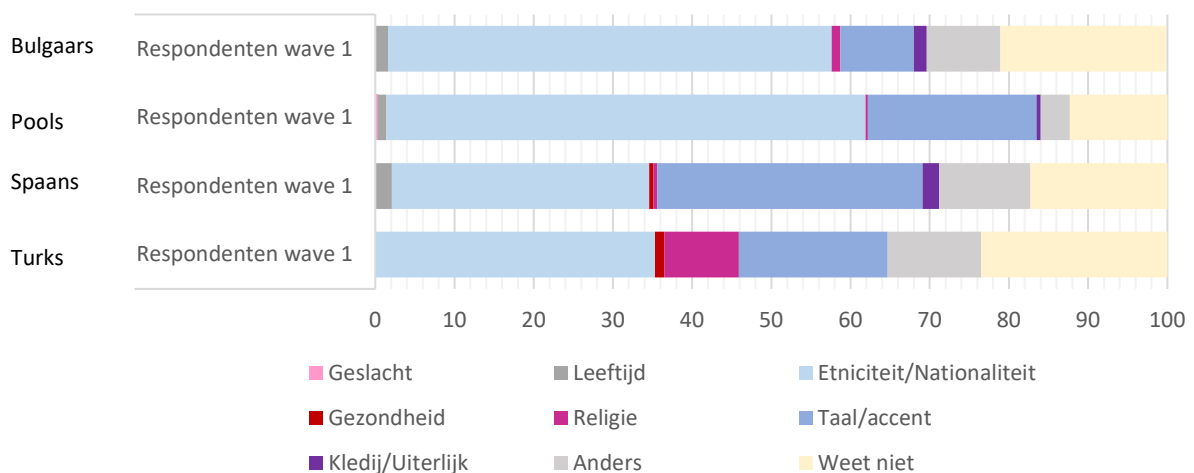

Fig. 3.17: Vermoedelijke reden negatieve ervaring met officiële instituties in golf 1 onder alle respondenten ($N = 4770$) in procenten naar etnische groep.

Voor alle migrantengroepen geldt dat etniciteit/nationaliteit en taal/accents het vaakst als potentiële reden voor de negatieve ervaring beschouwd worden. Onder de Turkse migrantengroep wordt wederom ook religie genoemd als vermoedelijke reden voor discriminatie.

Het percentage migranten dat wel eens door een vreemde in Nederland is lastiggevalen of geïntimideerd ligt voor de meeste migrantengroepen vrij laag; toch meldt ongeveer 10% van de Poolse migranten dat ze kort na migratie wel eens door vreemden lastig gevallen zijn. Voor

alle groepen nemen deze percentages significant af naarmate ze langer in Nederland wonen, met uitzondering van de Turkse groep, waarvoor juist een toename geldt (Figuur 3.18).

Zoals te zien in figuur 3.19 wordt door alle migrantengroepen etniciteit en/of nationaliteit het meest genoemd als reden voor discriminatie, gevolgd door taalbeheersing en/of accent. Onder Spaanse migranten wordt seksuele oriëntatie ook regelmatig benoemd als vermoedelijke reden voor discriminatie en onder Turkse migranten religie.

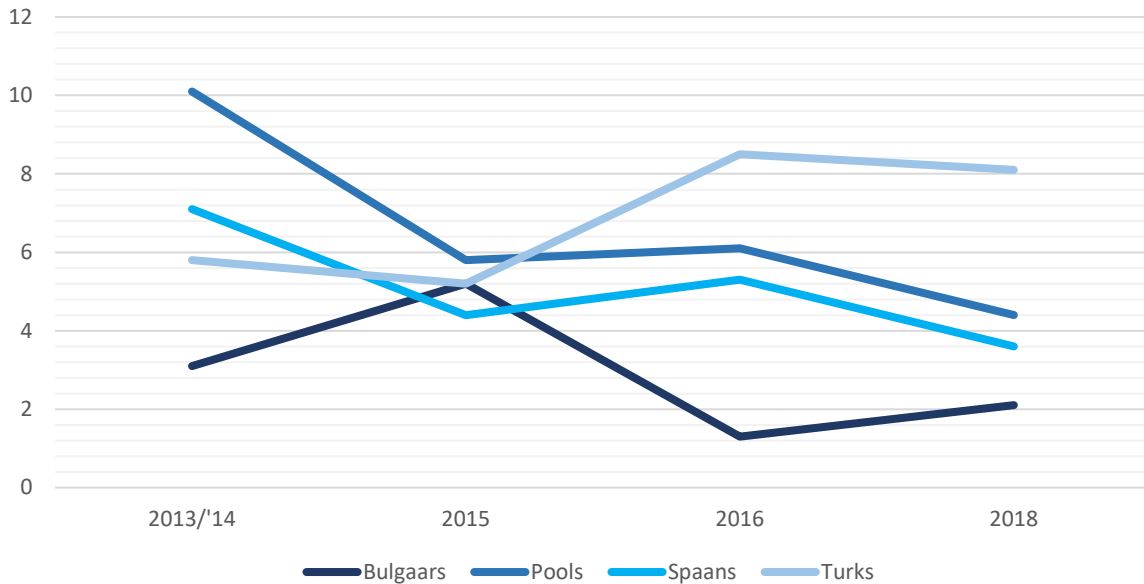

Fig. 3.18: Lastig gevallen door vreemden in golf 1 ($N = 993$), golf 2 ($N = 949$), golf 3 ($N = 948$) en golf 4 ($N = 939$) in procenten naar etnische groep.

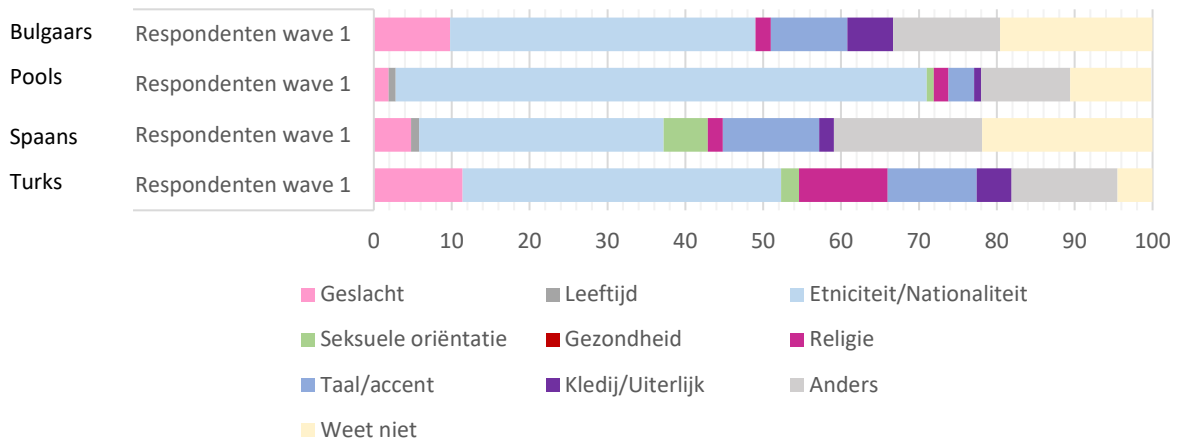

Fig. 3.19: Vermoedelijke redenen lastig gevallen door vreemden in golf 1 onder alle respondenten ($N = 4773$) in procenten naar etnische groep.

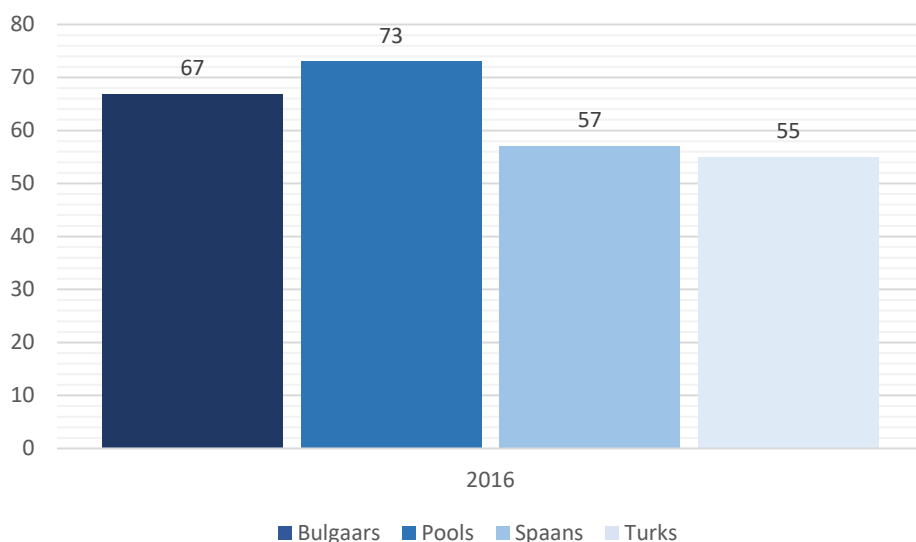

Fig. 3.20: “Het is moeilijk om als Nederlander beschouwd te worden door Nederlanders” in golf 3 ($N = 950$)

Moeilijk om als Nederlander beschouwd te worden door Nederlanders

Het merendeel van alle migranten geeft een aantal jaar na migratie naar Nederland aan dat het moeilijk is om als Nederlander te worden beschouwd door autochtone Nederlanders (Figuur 3.20). Vooral Bulgaarse en Poolse migranten rapporteren dit gevoel te ervaren. Het kan zijn dat Nederlanders door de sterke associatie tussen Oost-Europese migranten en tijdelijke arbeidsmigratie minder snel Bulgaarse en Poolse migranten als permanente migranten zien en dus ook minder snel als Nederlander.

Perceptie over afstand tussen Nederlandse cultuur en dat van het land van herkomst

Tussen de 20% en 30% van de Bulgaarse en Poolse migranten vindt dat hun cultuur niet verenigbaar is met de Nederlandse cultuur. Voor de Spaanse migranten ligt dit percentage aanzienlijk lager (rond de 10%). Van de Turkse migranten, daarentegen, rapporteert rond de 40% dat zij onverenigbaarheid van de Turkse en Nederlandse cultuur ervaren. Dit kan samenhangen met de bevinding dat Turkse migranten in ons onderzoek veelal Moslim zijn (86%) en de Islam vaak wordt gepresenteerd als onverenigbaar met de Nederlandse cultuur.⁴¹

Echter, de percepties van Turkse Bulgaren die moslim zijn komen meer overheen met die van de Bulgaarse migranten dan met die van de Turkse migranten. De percentages blijven voor alle groepen stabiel (er is geen significant verschil) door de jaren heen (Figuur 3.21).

⁴¹ Slooman, 2018

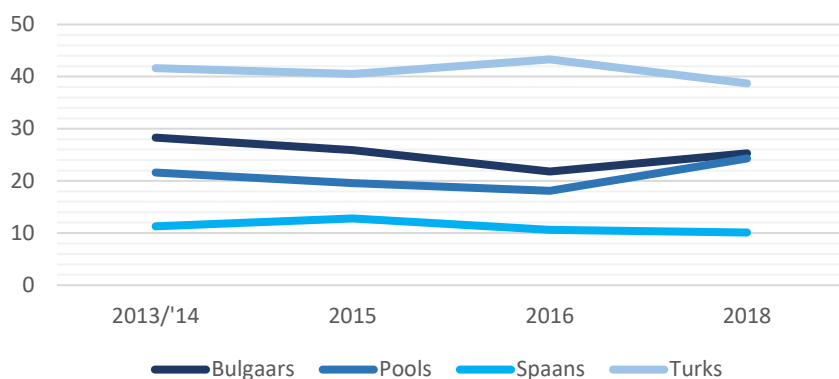
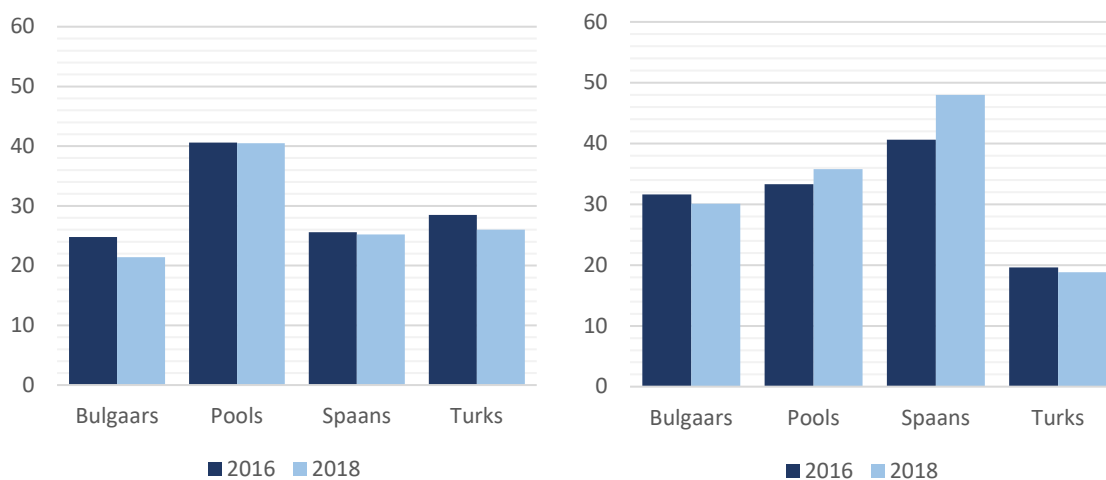

Fig. 3.21: “De Nederlandse cultuur en cultuur van het land van herkomst zijn niet verenigbaar” in golf 1 ($N = 986$), golf 2 ($N = 954$), golf 3 ($N = 953$) en golf 4 ($N = 940$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

Hoewel alle groepen in zekere mate aanduiden dat ze in conflict zijn met de manier van doen van hun herkomstland en dat van Nederland, is dit percentage onder Poolse migranten het hoogst (40%) (Figuur 3.22). Daarnaast voelt een stevige minderheid van de respondenten uit alle migrantengroepen alsof ze zich tussen twee culturen beweegt (Figuur 3.23). De Spanjaarden ervaren dit gevoel het meest en Turks migranten het minst. Het kan zijn dat Spanjaarden meer *bi-cultural efficacy* ervaren – dit is de overtuiging dat een persoon effectief kan functioneren binnen twee culturele groepen zonder de eigen culturele identiteit te benadelen.⁴²

Links: Fig. 3.22: “Ik ben in conflict met de Nederlandse manieren van doen en die van mijn herkomstland” in golf 3 ($N = 949$) en golf 4 ($N = 939$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

Rechts: Fig. 3.23: “Ik voel me als iemand die tussen twee culturen beweegt” in golf 3 ($N = 950$) en golf 4 ($N = 941$) in procenten ((erg) mee eens) naar etnische groep.

⁴² David, Okazaki en Saw, 2009

Hoofdstuk 4. – Positieve en negatieve kanten van het leven in Nederland

Aan het eind van het onderzoek is migranten gevraagd te beschrijven wat zij positief of negatief vinden aan hun leven in Nederland. Ruim 90% van de migranten heeft zowel positieve als negatieve omschrijvingen gegeven. Vooral de Spanjaarden maakten gretig gebruik van deze mogelijkheid: 97% gaf een positieve en negatieve omschrijving van Nederland. Het grootste deel van de migranten komt voor economische motieven naar Nederland, vooral de Polen en Spanjaarden, en zij benoemen vooral ook de positieve aspecten op het domein van de economie in Nederland (Figuur 4.1): dat er werk is en een mogelijkheid tot een carrière (vooral genoemd door Spanjaarden), en dat het beter verdienen is in Nederland en er simpelweg ‘meer geld’ is door migratie naar Nederland (vooral genoemd door Polen).

Eén op de vijf migranten noemt het bij een partner of familie zijn als positief kenmerk van het leven in Nederland. Polen en Bulgaren benoemen daarbij relatief vaak dat zij Nederland een beter land voor de toekomst voor hun kind vinden.

Het wordt ook breed gedeeld dat Nederland een land is om een beter leven te realiseren. Daarbij wordt genoemd dat het leven hier rustiger is en men minder zorgen heeft, dat de kwaliteit van leven in Nederland hoog is, dat het leven eindelijk normaal is, zoals het behoort te zijn en dat men *overall* tevreden is. Dit wordt benoemd door 40% van de migranten.

De Nederlandse tolerantie en vrijheid die Nederland en de Nederlanders bieden en de vriendelijkheid van de Nederlanders, wordt door 27% van de migranten benoemd. Vooral Turkse migranten benoemen dit (bijna 40%). Poolse migranten wat minder vaak (18%). Turkse migranten benoemen ook relatief vaak dat Nederland goed georganiseerd is, de instituties naar behoren werken en dat orde en gerechtigheid geldt. Bijna 50% van de Turkse migranten benoemt dit, tegenover 20% van de Poolse migranten.

Positieve aspecten van de gezondheidszorg en het onderwijs wordt door 1 op de 20 migranten genoemd, waarbij Spanjaarden zich nauwelijks positief over de Nederlandse gezondheidszorg uitlaten en Bulgaren zich over het onderwijssysteem het meest positief uitlaten. Andere opvallende zaken die vaak worden genoemd zijn de goede infrastructuur (maar minder door de Poolse migranten) en dat Nederland een schoon land is (vooral door de Turkse migranten).

Dat de migranten zich zo positief uitlaten over hun leven in Nederland wil niet zeggen dat ze niets negatiefs ondervinden. Vrijwel alle migranten die een positieve omschrijving geven, geven ook een beschrijving van negatieve aspecten van hun leven in Nederland (Figuur 4.2).

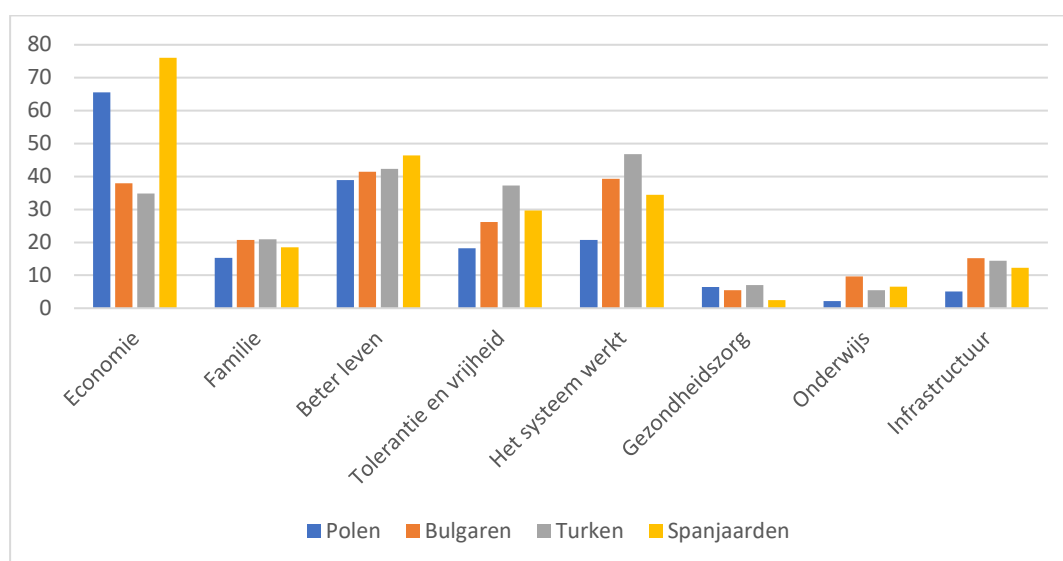
Vier op de tien migranten benoemt dat zij familie en vrienden missen of heimwee hebben. Dit wordt opvallend vaker genoemd door de Poolse migranten (50%) dan de andere migrantengroepen (tussen de 30% en 40%). Hieraan gerelateerd is dat migranten moeite hebben met het maken van nieuwe contacten en zich eenzaam voelen en dat het sociale leven in Nederland anders en/of minimaal is, vooral genoemd door de Spaanse migranten. Tegenvallende integratie speelt onder alle migranten een rol, maar vooral onder Spaanse migranten. Ruim de helft van hen noemt een aspect op het integratiedomein waar ze tegenaan lopen. Naast de beperkte contacten zijn dat ook taal-issues, dat het Nederlands zo lastig te

leren is (doordat zoveel mensen het Engels gebruiken), dat Nederlanders afstandelijk, gesloten en koel zijn, dat het leven in Nederland zich zo sterk binnenshuis afspeelt, dat mensen volgens de agenda leven en dat het leven in Nederland saai is. Ook Turkse migranten benoemen relatief vaak dat zij moeite hebben met de Nederlandse taal.

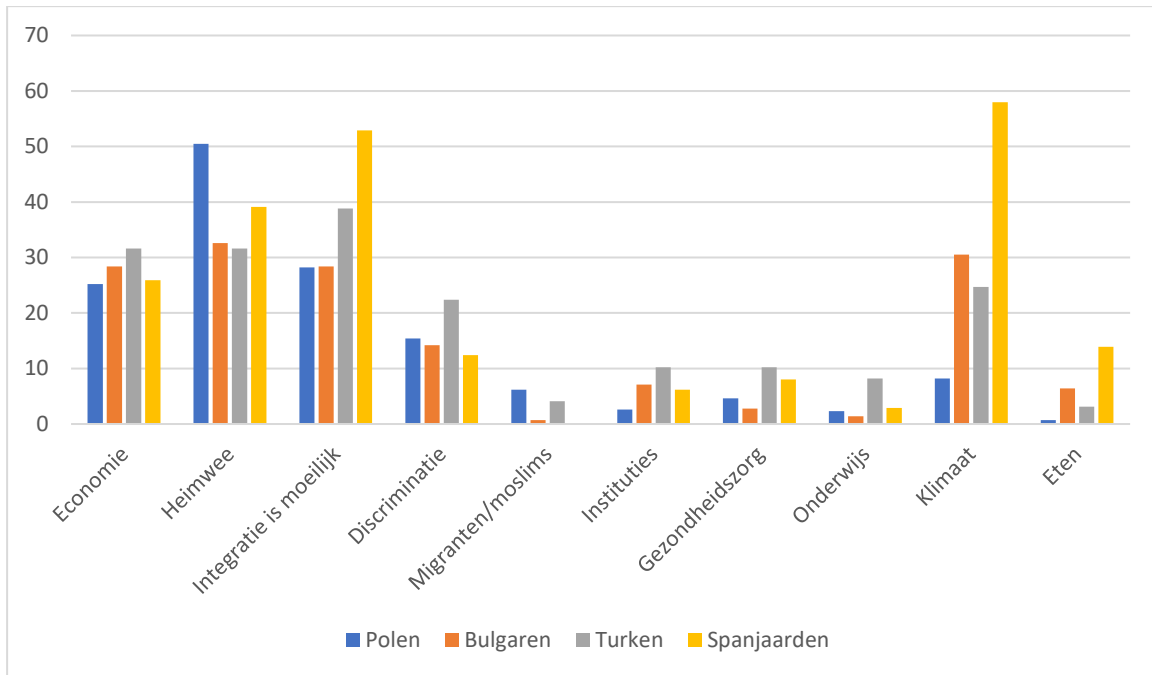
Een derde domein waar de migranten in dit onderzoek zich over beklagen is het Nederlandse klimaat. Hoewel maar 8% van de Poolse migranten dit noemt, geeft 58% van de Spanjaarden dit als negatief aspect van hun leven in Nederland. Hoewel dit wellicht triviaal lijkt, wordt dit regelmatig gekoppeld aan somberheid en gezondheidsklachten.

Hoewel de migranten in meerderheid positief zijn over het economische domein, noemt 25% ook een negatief aspect op het terrein. Op het domein van het werk gaat het dan vaak over tijdelijke contracten, dat het lastig is om werk te vinden, dat het werk beneden het niveau is en soms ook dat er negatieve ervaringen zijn met uitzendbureaus. Op het terrein van de financiën wordt genoemd dat de belastingen hoog zijn en dat het leven duur is in Nederland. Ook de hoge huren of prijzen voor woningen worden als negatief genoemd.

Discriminatie en negativiteit van Nederlanders wordt door 15% van de migranten benoemd. Discriminatie wordt minder vaak genoemd door de Spanjaarden, maar 10% van hen vindt desalniettemin dat Nederlanders grof, arrogant en/of onvriendelijk zijn. Hoewel Polen en Bulgaren in de vragenlijst het vaakst aangaven dat hun groep gediscrimineerd wordt, zijn het de Turkse migranten die dit het vaakst benoemen in de open antwoorden. Het valt tevens op dat 1 op de 20 Poolse en Turkse migranten issues heeft met diversiteit in Nederland. Hoewel dit maar een kleine groep is, is het opmerkelijk dat zij dit expliciet noemen in een antwoord op de vraag wat zij als negatief beschouwen aan het leven in Nederland. De Poolse migranten geven daarin aan dat zij moeite hebben met de omvang van de populatie migranten of moslims, of negatief bejegend worden door hen. Turkse migranten geven aan dat zij moeite hebben met de Turkse gemeenschap die in Nederland is en het lastig vinden zich tot hen te verhouden.

Figuur 4.1. Domeinen waarover migranten zich positief uitlaten op de vraag ‘wat is positief aan je leven in Nederland?’

Figuur 4.2. Domeinen waarover migranten zich negatief uitlaten op de vraag ‘wat is negatief aan je leven in Nederland?’

Opvallend is verder dat de gezondheidszorg net wat vaker een negatieve omschrijving krijgt dan een positieve, vooral door de Turkse en Spaanse migranten. Eén op de twintig migranten noemt een negatief aspect van de bureaucratie. Spanjaarden zijn daarnaast kritisch over het eten in Nederland; ze vinden het niet lekker en de producten (vooral groente en fruit) vinden ze van matige kwaliteit.

Hoofdstuk 5. – Conclusie

In dit rapport is de integratie van recente Bulgaarse, Poolse, Spaanse, en Turkse migranten in Nederland onderzocht en is onder de loep genomen of zij hun draai hebben gevonden in de eerste jaren na migratie. Daarbij zijn longitudinale veranderingen in de arbeidsmarktsituatie, taalvaardigheid, sociale contacten, terugkeerintenties en acculturatiestress factoren onderzocht. Ons onderzoek heeft aangetoond dat er zowel algemene als groep-specifieke veranderingen plaatsvinden.

Op het gebied van economische integratie vinden we dat economische migranten vaker een baan hebben na migratie dan zij hadden voor migratie in het land van herkomst. De Bulgaarse migranten vormen hierop een uitzondering. In eerder onderzoek werd geconcludeerd dat Bulgaarse migranten veelal in de informele sector werken. Dit is mogelijk ook de reden voor het lage percentage Bulgaarse migranten dat een baan rapporteert in dit onderzoek. Ook Turkse migranten hebben voor migratie in Turkije vaker een baan dan in Nederland; dit zal samenhangen met het feit dat veel Turkse migranten huwelijksmigranten zijn die niet zozeer genoodzaakt zijn om direct een baan te vinden.

Wat betreft ontwikkelingen in taalvaardigheid is er een uniform patroon op te merken. Voor alle groepen gaat de taalvaardigheid flink omhoog naarmate ze langer in Nederland verblijven. Van alle migrantengroepen had een aanzienlijk deel kort na hun migratie al Nederlandse taallessen gevolgd, met uitzondering van de Poolse migranten, en dit percentage nam voor allen significant toe door de jaren heen.

Op het vlak van sociale integratie zien we dat voor alle groepen zowel het frequent contact met de etnische groep als het contact met Nederlanders afneemt naarmate migranten langer in Nederland verblijven. Deze afname is vermoedelijk toe te schrijven aan het hebben van minder tijd voor contacten, doordat migranten een (nieuwe) baan krijgen of een gezin stichten. Over het algemeen observeren we dat Bulgaren en Spanjaarden vaker contact met Nederlanders hebben en Polen en Turken vaker contact met hun eigen etnische groep, wellicht toe te schrijven aan de verschillen in de omvang van de groepen in Nederland. Behalve een afname in de daadwerkelijke hoeveelheid contact met anderen, is er ook een verandering in het belang van contact. Zo daalt voor iedere groep het belang dat men hecht aan contact met Nederlanders significant. Het belang van contact met de eigen etnische groep blijft voor alle groepen relatief stabiel, met uitzondering van de Spaanse groep waar het belang van contact met de eigen groep stijgt. Ondanks dat contact met anderen afneemt, geeft het merendeel van alle migrantengroepen een aantal jaar na migratie aan een goed support netwerk te hebben aan wie ze hun problemen kwijt kunnen.

Van de hier onderzochte migranten die al minimaal vijf jaar in Nederland wonen, is de verblijfsintentie maar weinig veranderd over de jaren. De meerderheid van alle migrantengroepen geeft aan dat ze in Nederland denkt te blijven in de toekomst. Verder wordt pendelen tussen het land van herkomst en Nederland als een populaire optie gezien door Spaanse en Turkse migranten. Terugkeerintenties zijn over het algemeen niet erg hoog, al nemen ze wel licht toe door de jaren heen, met name voor de Spaanse groep.

De meeste recente migranten die langer in Nederland zijn gebleven voelen zich (sterk) thuis in Nederland – al geeft een derde van de Turkse migranten ook aan zich helemaal niet thuis te voelen hier. Dit is nauwelijks veranderd in de eerste jaren na migratie naar Nederland. Ondanks dat niet alle groepen zich even sterk thuis voelen in Nederland, rapporteert iedere groep kort na migratie dat ze (heel) tevreden zijn met hun leven in Nederland. Ook deze percentages blijven stabiel door de jaren heen. Er is echter wel een stijging op te merken in het percentage migranten dat hun leefsituatie in Nederland (veel) beter vindt dan de eerdere leefsituatie in het herkomstland. Over het algemeen melden Turkse migranten het minst vaak dat zij tevreden zijn met hun leven in Nederland en dat hun leefsituatie in Nederland een

verbetering is van de leefsituatie in het herkomstland. Turkse en Poolse migranten geven verder ook aan het vaakst heimwee te ervaren naar hun land van herkomst. Ondanks dat niet alle migranten zich even sterk thuis voelen in Nederland, wat het welzijn van migranten kan belemmeren, blijkt dat alle migranten een erg goede mentale en fysieke gezondheid rapporteren vlak na migratie, al is er wel een geleidelijke daling te zien door de jaren heen.

Veel migranten zijn tevreden zijn met hun leven hier en voelen zich thuis in Nederland. Wel geeft het merendeel van hen aan zich sterker verbonden te voelen met het land van herkomst dan met Nederland. Niet vreemd, omdat zij nog niet lang in Nederland zijn. Toch zijn er in de eerste vijf jaar na migratie ook nauwelijks veranderingen hierin. Alleen onder de Turkse groep neemt het gevoel van behoren tot Turkije geleidelijk af. Ook zijn er duidelijke veranderingen te zien in het percentage migranten dat zichzelf als burger van zowel hun herkomstland als Nederland beschouwt. Dit percentage is kort na migratie het hoogst onder Bulgaren en Turken en neemt significant toe; Spaanse en Poolse migranten rapporteren minder vaak een bi-culturele identiteit en het neemt evenmin toe.

Onder alle migrantengroepen ligt het percentage dat vindt dat hun etnische groep in Nederland hun cultuur zou moeten behouden hoog. Voor alle groepen blijft dit percentage stabiel, behalve voor de Turkse groep; hier is juist een significante daling op te merken. Over het algemeen zijn de migranten van mening dat Nederlanders het niet erg vinden als zij hun cultuur behouden, met uitzondering van de Turkse migranten die een wat pessimistischer beeld hebben. Onder alle groepen is deze perceptie stabiel door de jaren heen.

Een substantieel deel van alle migrantengroepen geeft aan Nederland als gastvrij te ervaren. Deze ervaring wordt het minst gedeeld door de Turkse groep en is voor alle groepen stabiel. Toch geven Turkse migranten niet het vaakst aan dat hun etnische groep gediscrimineerd wordt. Dit percentage is onder Polen en Bulgaren beduidend hoger (en onder Spanjaarden vrijwel afwezig). Alleen onder de Bulgaarse migranten neemt de ervaren discriminatie significant af. Verder hebben veel migranten juist direct na migratie een negatieve ervaring op de arbeidsmarkt, de woningmarkt, in relatie tot instanties of op straat. Onder alle groepen worden etniciteit, nationaliteit en taal/accent het vaakst als vermoedelijke reden voor deze ervaringen genoemd. Verder geven alle migranten, maar met name Bulgaarse en Poolse migranten, ook aan dat het moeilijk is om als Nederlander beschouwd te worden door Nederlanders. Daarnaast rapporteert iedere groep in enige mate dat hun cultuur niet verenigbaar is met de Nederlandse. Dit gevoel wordt met name ervaren onder Turkse migranten, maar is voor iedere groep stabiel. Iedere groep, maar voornamelijk de Poolse groep, geeft ook aan zich in zekere mate in conflict te voelen met de manier van doen van het herkomstland en dat van Nederland. Ook voelt een groot deel van de respondenten alsof ze zich tussen twee culturen beweegt. De Spanjaarden ervaren dit gevoel het meest en Turkse migranten het minst.

Ondanks dat er verschillen zijn in de mate waarin Bulgaarse, Poolse, Spaanse, en Turkse migranten geïntegreerd zijn, voornamelijk op het gebied van economische integratie en acculturatiestress ervaringen, blijken alle groepen, maar met name de Spaanse en Bulgaarse migranten, grotendeels hun draai te hebben gevonden in Nederland, hoewel zij (grote) moeite hebben met het Nederlandse sociale leven en het weer. Migrantengroepen zijn positief over de arbeidsmarktmogelijkheden en de verdiensten, die hier beter zijn dan in het land van herkomst. Nederland biedt hen de mogelijkheid de kwaliteit van leven te doen vergroten. Een flink deel van de migranten waardeert ook de vrijheid, tolerantie, organisatie en gerechtigheid in Nederland. Met een snelgroeiende migrantenbevolking blijft alertheid voor de kritische geluiden van belang. Migrantengroepen zijn kritisch over de mogelijkheden tot integreren; daarbij gaat het niet louter over (ervaren) discriminatie, maar vooral over de ervaring dat Nederlanders weinig uitnodigend zijn naar migranten. Nederlanders kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan integratie door opener en meer uitnodigend te zijn naar migranten.

Referenties

- Andriessen, I. & Dagevos, J. (2015). Tegenpolen. Hoe de bevolking denkt over migranten uit Midden- en Oost-Europa en hoe migranten uit Midden- en Oost-Europa denken over (de kansen in) Nederland. In S. Bonjour, L. Coello-Eertink, J. Dagevos, C. Huinder, A. Odé en K. de Vries (Reds.), *Open grenzen, nieuwe uitdagingen. Arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europa* (pp. 55-78). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Anniste, K., & Tammaru, T. (2014). Ethnic differences in integration levels and return migration intentions: A study of Estonian migrants in Finland. *Demographic Research*, 30, 377-412.
- Berry, J. W. (2006). *Acculturative stress*. In P. T. P. Wong en L. C. J. Wong (Reds.), *Handbook of multicultural perspectives on stress and coping* (pp. 287-298). Boston, MA: Springer.
- Brandon, P. (2008). The health risk behaviours and social connectedness of adolescents in immigrant families: Evidence from Australia. *International Migration*, 46(2), 49-80. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2008.00444.x>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)(2020, 29 mei). *Immi- en emigratie; per maand, migratieachtergrond, geslacht* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/83518NED/table?dl=11FBB>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)(2020, 29 mei). *Bevolking op eerste van de maand; geslacht, leeftijd, migratieachtergrond* [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83482NED/table?ts=1591692634398>
- David, E. J. R., Okazaki, S., & Saw, A. (2009). Bicultural self-efficacy among college students: Initial scale development and mental health correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 56(2), 211-226. <https://doi.org/10.1037/a0015419>
- Engbersen, G. B. M., Leerkes, A. S., Iliès, M., Snel, E., & Meij, R. (2011). *Arbeidsmigratie in vieren. Bulgaren en Roemenen vergeleken met Polen*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Geurts, N., & Lubbers, M. (2017). Dynamics in intention to stay and changes in language proficiency of recent migrants in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(7), 1045-1060. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1245608>
- Gijsberts, M. & Lubbers, M. (2014). Beheersing van de Nederlandse taal onder recente migranten uit nieuwe EU-lidstaten en traditionele migratielanden. *Sociologie*, 10(1), 27-48. <https://doi.org/10.5117/SOC2014.1.GIJS>
- Gijsberts, M., & Lubbers, M. (2015). *Langer in Nederland: Ontwikkelingen in de leefsituatie van migranten uit Polen en Bulgarije in de eerste jaren na migratie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Gijsberts, M., Lubbers, M., Fleischmann, F., Maliepaard, M. I., & Schmeets, H. (2016). *Nieuwe Spaanse migranten in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hoogteijling, E. M. J. (2002). *Raming van het aantal niet in de GBA geregistreerden*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Itzigsohn, J., & Saucedo, S. (2002). Immigrant incorporation and sociocultural transnationalism. *International Migration Review*, 36(3), 766-798. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2002.tb00104.x>
- Khoudja, Y., & Fleischmann, F. (2015). Ethnic differences in female labour force participation in the Netherlands: Adding gender role attitudes and religiosity to the explanation. *European Sociological Review*, 31(1), 91-102. <https://doi.org/10.1093/esr/jcu084>
- King, R. (2000). Generalizations from the history of return migration. In B. Ghosh (red.), *Return migration: Journey of hope or despair?* (pp. 7-55). Geneva: International Organization for Migration.
- Kunuroglu, F., Yagmur, K., Van De Vijver, F. J., & Kroon, S. (2018). Motives for Turkish return migration from Western Europe: home, sense of belonging, discrimination and transnationalism. *Turkish Studies*, 19(3), 422-450. <https://doi.org/10.1080/14683849.2017.1387479>
- Lubbers, M., & Gijsberts, M. (2013). Een vergelijking van de arbeidsmarktpositie van Polen en Bulgaren voor en na migratie naar Nederland. *Mens & Maatschappij*, 88(4), 426-446. <https://doi.org/10.5117/MEM2013.4.LUBB>

- Lubbers, M., Gijsberts, M., Fleischmann, F. & Maliepaard, M. (2018): New Immigrant Survey - the Netherlands. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-22u-7kad>
- Luthra, R., Platt, L., & Salamońska, J. (2018). Types of migration: The motivations, composition, and early integration patterns of “new migrants” in Europe. *International migration review*, 52(2), 368-403. <https://doi.org/10.1111/imre.12293>
- Mahmud, S. H., & Masuchi, A. (2013). Foreign residents in japan: Acculturation, social connectedness, and life satisfaction. *Psychology Research*, 3(12), 737-748.
- NIDI & CBS (2020). *Bevolking 2050 in beeld. Drukker, diverser en dubbelgrijs*. Den Haag: NIDI.
- Razenberg, I., Noordhuizen, B., & de Gruijter, M. (2015). *Recente EU-migranten uit Midden-, Oost-en Zuid-Europa aan het woord*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving/Verwey-Jonker Instituut.
- Schmeets, H. (2019). *Verblijfsduur immigranten: Migratieredenen en herkomst gebieden*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Slootman, M. (2018). *Ethnic identity, social mobility and the role of soulmates*. Cham: Springer.
- Snel, E., Faber, M., & Engbersen, G. (2015). To stay or return? Explaining return intentions of Central and Eastern European labour migrants. *Central and Eastern European Migration Review*, 4(2), 5-24.
- Tartakovsky, E. (2012). Factors affecting immigrants' acculturation intentions: A theoretical model and its assessment among adolescent immigrants from Russia and Ukraine in Israel. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(1), 83-99. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.02.003>
- Van der Meij, J. (2016). 'Eurostars or struggling EU-migrants?' A case study of high-skilled Spanish EU-migrants on the Dutch labour market. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.
- Van Ostaijen, M. M. A. C, Faber, M., Engbersen, G. B. M, & Scholten, P. W. A. (2015). *Social consequences of CEE migration*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Verbiest, F., & Ten Thije, J. D. (2016). NT2 ervaringen in Amsterdam: Het gebruik van Nederlands als tweede taal voor de zelfredzaamheid van Spaanstalige migranten in Amsterdam. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 5(2), 160-179. <https://doi.org/10.1075/dujal.5.2.04ver>
- Yoon, E., Lee, R. M., & Goh, M. (2008). Acculturation, social connectedness, and subjective well-being. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(3), 246-255.
- Zorlu, A. (2013). Occupational adjustment of immigrants in the Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, 14(4), 711-731. <https://doi.org/10.1007/s12134-012-0264-2>

Hebben migranten uit Bulgarije, Polen, Spanje en Turkije die in 2012/2013 naar Nederland kwamen hun draai gevonden in het afgelopen decennium? Hoewel veel bekend is over perikelen rondom arbeidsmarktintegratie, geeft dit rapport inzicht in hoe migranten veranderd zijn in hun beleving van hun leven in Nederland in de eerste jaren na hun migratie. Daarbij staan veranderingen centraal welke niet via registergegevens verkregen kunnen worden, zoals veranderingen in taalvaardigheid, sociale contacten, terugkeerintenties en welbevinden in Nederland.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen

